

HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENSVASSDRAGET

forslag til
tiltak mot
forurensninger

Dokumentet er scannet inn.
Fylkesmannen i Østfold,
Miljøvernavdelingen 2009

Haldensvassdragets vassdragsforbund

1984

INNHold

<u>Aurskog-Høland kommune</u>	side
Kommunestyret	1
Landbruksstyret	7
Bygningsrådet	9
Teknisk styre	14
Helserådet	23
<u>Marker kommune</u>	
Formannskapet/Kommunestyret	28
Bygningsrådet	32
Helserådet	33
Friluftsnemnda	34
Landbruksstyret	35
<u>Aremark kommune</u>	
Kommunestyret	39
Formannskapet	40
Landbruksstyret	41
Innlandsfiskerinemnda	46
Friluftsnemnda	47
Helserådet	48
Bygningsrådet	49
<u>Halden kommune</u>	
Formannskapet/kommunestyre	52
Bygningsrådet	55
Friluftsnemnda	58
Landbruksstyret	60
Innlandsfiskerinemnda	62
Helserådet	63

Utskrift av møtebok

for Aurskog-Høland kommunestyre

23. 9. 84
8309/84
Arkiv

I møte den 6. september 1984

Av 49 medlemmer var 49 tilstede (medregnet møtende varamenn).

Sak 118/84 HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENSVASSDRAGET - FORSLAG TIL TILTAK MOT FORURENSNINGER.

Haldensvassdragets Vassdragsforbund har utarbeidet et handlingsprogram som innebærer en planmessig opptrapping av arbeidet med å begrense forurensnings-tilførselene til vassdraget.

Haldensvassdragets Vassdragsforbund er en interkommunal interessesammenslutning mellom de kommuner, hvor Haldensvassdraget har sitt løp, dvs.: Marker, Aremark og Halden i Østfold og Aurskog-Høland i Akershus.

Handlingsprogrammet gir en oversikt over forurensningskilder og tiltak en kan sette iverk for å redusere forurensningsproblemen.

Programmet er lagt fram for bygningsråd, helseråd, friluftsnemnd, landbruksnemnd og innlandsfiskenemnd til uttalelse. Etter den lokale behandling av programmet oversendes dette med avgitte uttalelser og vedtek til Miljøverndepartementet.

./.
Landbruksnemnda hadde møte vedr. ovennevnte sak den 22.2.84, jfr. vedlegg.

Landbrukets betydning som forurensningskilde er grundig behandlet i programmet. Utslipp fra landbruket som gir forurensningsvirkninger kan bl.a. være: Silopressaft, halmluting, lekkasje fra gjødsellagre, avrenning fra melkerom, avrenning fra dyrkede arealer osv.

Videre er det i handlingsprogrammet fremmet en rekke forslag til hva som kan gjøres for å minske forurensningen fra landbruket.

Landbruksnemnda hevder at de fleste av tiltakene er gjennomførbare. Men forslaget om krav til vårploying på flomutsatt og sterkt hellende jordbruksareal kan medføre betydelige økonomiske konsekvenser. Dette fordi at høstploying er det mest gunstige med tanke på størst mulig avling. Et slikt tiltak må derfor vurderes grundig før det eventuelt settes i verk. Nemnda konkluderer med at de så langt det er mulig vil gjøre sitt for at handlingsprogrammet blir gjennomført.

Vassdragets øvre deler beliggende i Aurskog-Holand er de mest forurensede. Det karakteristiske her er at det har skjedd en regelmessig masseoppblomstring av blågrønnalger og oksygenfritt bunnvann.

Bjørkeløngensjøen er den sjøen som har de alvorligste forurensningsvirkningene i vassdraget. Det er en grunn innsjø og det er påvist høye konsentrasjoner av fosfor og nitrogen, og folgelig en stor algemengde.

Når det gjelder Rodnessjøen og Skullerudsjøen gjør forurensningene seg her lite gjeldende, men på sikt ser det ut til at problemene er under utvikling også her.

Forebyggende og restaurerende tiltak bør derfor i størst mulig grad setts inn i A-H kommune. De bokførte investeringer i storkommunen har siden sammenslutningen i 1966 omfattet 33 mill. kroner. De hovedanlegg og saneringer som gjenstår synes med 1984-års kroneverdi å utgjøre nye 33 mill. kroner.

Teknisk styre gjorde følgende vedtak:

- 1.1. Kloakkrammeplanen omfattende 5 renseanlegg, nødvendige hovedledninger og pumpestasjoner søkes gjennomført med bl.a. en renseeffekt på renseanleggene på minst 90 % m.h.p. fosfor og minst 80 % m.h.p. organisk stoff.
- 1.2. Systematisk gjennomgåelse av ledningsnett for kartlegging av manglende tilkoplignere og gjennomføring av utbedringer og rehabiliteringer for å oppnå en høyst mulig tilføringsgrad til renseanleggene.
- 1.3. En forutsetning for at slike tiltak som nevnt i 1.1. og 1.2. skal kunne gjennomføres i et rimelig tempo er at statlig finansieringsbistand m.h.t. lån og spesielt tilskott kan forventes og nødvendigheten av dette kan uttrykkes forsterket gjennom Haldenvassdragets Vassdragsforbund.
- 1.4. Det søkes gjennom praktiske ordninger og forskrifter i samsvar med forurensningsloven å redusere forurensningen fra spredt bebyggelse ved innføring av tvungen tømming av slamavskillere samtidig som det søkes anledning til pålegg om nedsetting av ny 3-kamret slamavskiller der hvor dette mangler eller hvor slamsavskilleren ikke tilfredsstiller forskriftsmessige krav til volum og standard.

1.5. Kommunen vil stille seg positivt bak slike aksjoner som kan bidra til å forbedre vassdragets vannkvalitet, så som f.eks. en holdnings- skapende kampanje for å redusere bruken av fosfatholdige vaskemidler. Kommunen forut- setter at slik kampanje skjer i regi av Haldenvassdragets Vassdragsforbund. 3

2. En positiv holdning til restaurering av spesielt Bjørkelangensjøen, et tiltak som dog på grunn av sin spesielle karakter og på grunn av den usikkerhet som er knyttet til restaurerings-metodene, må styres av statlig/ fylkeskommunal utpekt ekspertise og må i sin helhet bekostes av staten.

3. Landbrukets påvirkninger på vassdragets for- urensning søkes mest mulig redusert og det anføres i den forbindelse følgende:

3.1. Holdningsskapende aksjoner gjennom "ressurs- personer" og "ressursorganer" så som:

- Herredssagronom og landbrukskontor til ledelse av det lokale arbeid.
- Forsøksringer
- Jordbruksskoler
- Bondelag/bondeorganisasjoner
- Innlandsfiskenemnd
- Viltnemnd
- Natur- og miljøvernutvalg

og informasjonsarbeidet burde kunne skje via informasjonskanaler som:

- Brosjyrer og veiledende materiell
- Landbrukstidsskrifter
- Småskrifter
- Lokalradio
- Lokalpresse
- Møtevirksomhet/møtekvelder

3.2. Praktiske tiltak hvorav spesielt nevnes:

- riktigere "vannhusholdning", d.v.s. lede vannet på en riktigere måte og hindre ukontrollert og diffus avrenning.
- bruk av riktigere tilmålte gjødselmengder ("prognostisert gjødsling")
- kotepløying (d.v.s. mere horisontal pløying)
- grøfting av bakkeplanert område.
- kontroll med forskriftsmessig bakkeplanering
- beplantingsbelter langs vassdraget for å hindre erosjon.
- kontroll med og oppfølging av punkt-utslipp i forbindelse med siloer, gjødsellagring og gjødselspredning m.v.
- kontroll og oppfølging av bygningsmessige tiltak i forbindelse med avrenninger.

Det pekes på at det innenfor de foran opplistede tiltak kan treffes disposisjoner som vil kunne representere effektive "raskttiltak" i vassdragets forurensnings-problematikk.

3.3 Administrasjon og finansiering.

4

Administrasjonen av de foran skisserte "holdningsskapende aksjoner" og "praktiske tiltak" søkes gjennomført mest mulig lokalt d.v.s. gjennom medvirkning av herredsaagronom, forsøksringer etc.

Hvor ytterligere administrasjons s er nødvendig, bør administrasjonen foreslåes av en arbeidsgruppe bestående av herredsaagronomene i oppsitterkommunene til vassdraget samt representanter fra miljøvernmyndighetene og landbrukskontorene i Østfold og Akershus.

Finansiering av aksjoner og tiltak mot landbrukets forurensning av vassdraget som er beskrevet foran, forutsettes å skje gjennom støtligge, fylkeskommunale og næringsmessige midler uten kommunal bistand.

Vedtaket var enstemmig med unntak for punkt 3.2. som representanten Knut Gulbrandsen stemte i mot.

Bygningsrådet hadde møte den 27. juni d.å.

Det tar til etterretning Vassdragsforbundets handlingsprogram med forslag til tiltak mot forurensning av Haldensvassdraget.

Bygningsrådet sa seg helt enig i de synspunkter som er tilkjenngitt fra teknisk styre og slutter seg følgelig til vedtaket.

Innlandsfiskeremnda har uttalt at de ser positivt på ethvert tiltak som kan bidra til å bedre forurensningssituasjonen i Haldensvassdraget.

Helserådet har i brev av 25.7.84 kommet med sin uttalelse i saken, jfr. vedlegg.

Helsemyndighetene har diskutert spesielt den delen av vassdraget som flyter gjennom A-H kommune, dvs. Hølandsvassdraget. De ivaretar spesielt drikkevannsinteressene, badevann- og i samarbeid med andre - fiskeinteressene i vassdraget.

Laboratoriene for Næringsmiddelkontroll har på vegne av helserådet, foretatt bakteriologiske undersøkelser av den delen av vassdraget som berører Aurskog-Høland. Undersøkelsene viser at ikke på noe sted oppfyller vassdraget betingelsene for godt drikkevann. Bakteriene en har funnet er termotabile koliforme bakterier, dvs. tarmbakterier fra dyr eller mennesker. Funn av disse indikerer tilførsel av kloakk eller gjødsel.

Når en unntar floen og Skullerudsjoen, oppfyller vassdraget ingen steder betingelsene for hygienisk badevann.

P.g.a. sterk forurensning hadde Bjørkelangen-
sjoen en masseutvikling av giftige blågrønnalger i 1983. Situasjonen kunne fått konsekvenser for de husdyr som beiter langs sjoen. Denne kritiske situasjonen tilsier at forurensningsforholdene nå er meget alvorlige i øvre del av vassdraget. (5)

Helserådet konkluderer med at de slutter seg til de forslag om tiltak som er foreslått i handlingsprogrammet, og ber om at kommunen presser på de sentrale myndighetene slik at økonomiske midler kan frigjøres for å få gjennomført tiltakene.

Rådmannen vil bemerke:

I henhold til telefonsamtale med Haldensvassdragets Vassdragsforbund nevnes at det kan påregnes ytterligere finansieringsbistand til kloakkrensaneanlegg, ledningsarbeid, utbedring av avlopsnett o.s.v. enn det kommunen allerede får fra staten. Procentsatsene er pr. idag henholdsvis 20 % tilskudd og 50 % lån. Vassdragsforbundet arbeider aktivt for, og har som mål, å få hevet tilskuddet. Dette vil i så fall medføre at det blir lettere å realisere kommunens kloakkrammeplaner.

Kommunen betaler tilskudd på 75.000 pr. år til Haldensvassdragets vassdragsforbund. Dette beløpet blir justert hvert år etter befolkningens størrelse og budsjetttrammene i hver enkelt kommune. Halden kommune er dermed den store bidragsyter.

I år skal pengene vesentlig gå til saneringsplaner for tettstedene. Ellers vil de gå til f.eks. undersøkelser, aksjoner, brosjyrer osv. vedrørende vassdraget.

Rådmannen har ellers ingen merknader til teknisk styres vedtak.

Formannskapetets innstilling, sak 232/84:

Teknisk styres vedtak tiltres.

En forutsetter at arbeidsgruppen utarbeider en plan for de praktiske tiltak.

Representanten Spidsberg fremmet følgende forslag:

" Teknisk styres vedtak tiltres. Unntak gjøres for punktene 1.4 og 3.2, som oversendes formannskapet for fornyet behandling. Kommunestyret henstiller formannskapet om å utarbeide en oversikt over de økonomiske følger som er forbundet med innføringen av de tiltak som er nevnt i punktene 1.4 og 3.2. Saken forutsettes deretter fremmet i et senere kommunestyremøte."

Vedtaket:

Det ble først votert over Spidsbergs forslag, som ble forkastet med 47 mot 2 stemmer. Deretter ble formannskapetets innstilling enstemmig tiltrådt.

Rett utskrift:
Eivind Hovland

Utskrift sendt: Fylkesmannen i Østfold
v/Torodd Hauger, 1500 Moss.

, 22. oktober 1984

A. Skjerve
rådmann

sak nr. 14.

50/2 84/8
37/8

Handlingsprogram for Haldens vassdragets - forslag til tiltak mot forurensninger.

Programmet er oversendt landbruksnemnda til uttalelse:

Herredsagronomen legger herved fram følgende uttalelse for landbruksnemnda.

"Som kjent er forurensingssituasjonen i Haldens vassdraget etter hvert blitt svært foruroliggende og Haldens vassdragets forbund har derfor nå utarbeidet et handlingsprogram med forslag til opptrapping av arbeidet med å redusere forurensingen til vassdraget.

Handlingsprogrammet berører i ganske stor grad forurensingen fra landbruket og programmet er derfor oversendt landbruksnemnda til uttalelse.

Handlingsprogrammet gir en god oversikt over forurensningssituasjonen i vassdraget og de forskjellige forurensingskilder.

I denne sammenheng er landbrukets andel av forurensingen utførlig behandlet og det må her bare medgis at det moderne landbruk er en vesentlig kilde til forurensingen i vassdraget.

Hvor stor prosentvis andel av den totale forurensingen i vassdraget landbruket står for kan være gjenstand for diskusjon alt etter beregningsmåter.

Nøyaktig tallfesting vil nok heller ikke være praktisk mulig og er forsåvidt av underordnet interesse. Det vesentlig er at alle som sokner til vassdraget tar situasjonen alvorlig og hver for seg gjør det som er praktisk mulig for å "redde" vassdraget.

Landbruk som er den opprinnelige hovednæring i dette distrikt betyr fremdeles svært mye for økonomi og sysselsetting her og de tiltak som settes i verk må være av en slik art at de i minst mulig grad hindrer den naturlige næringsutøvelsen.

I handlingsprogrammet er fremmet en rekke forslag til tiltak for å redusere forurensingen fra landbruket. De fleste av tiltakende synest å være av en slik art at de vil være mulig for landbruket å "leve" med dem.

Av tiltak som kan medføre vesentlige ulemper i vanlig jordbruksdrift er forslag om krav om vårpløying på flomutsatt og sterkt hellende jordbruksareal.

For en del jordbrukere kan dette medføre store økonomiske konsekvenser. Et slikt tiltak og konsekvenser må derfor utredes meget grundig før det eventuelt settes i verk.

Forøvrig-grunner en stor del av de virkemidler som forutsettes nyttet i eksisterende lover.

Det forutsettes her satt inn en strengere kontakt med at lovverket følges.

Der hvor tiltak og virkemidler krever ekstra kostnader for nærings utøverene må dette kompenseres ved tilskudd gunstige løive og ved skatte messige fordeler.

En merker seg forøvrig at svært mange av de aktuelle tiltak søkes fremet gjennom informasjon. Landbruksmyndighetene vil gi sin fulle støtte til en slik informasjon.

Som helhet mener en at den del av handlingsprogrammet som vedrører landbruket er lagt opp på et realistisk og praktisk nivå og landbruksmyndighetene vil for sin del så langt det er mulig medvirke til at handlingsprogrammet blir gjennomført.

En vil her bemerke at det nok ville være lettere å få forståelse for handlingsprogrammet i landbruket dersom det fra kommunenens side var mulig med en raskere utbygging av kloakkrensaneanlegg og sanering av ukontrollerte utløp i kommunens tettbebyggelse".

Uttalelse: Herredsagronomens uttalelse til handlingsprogrammet tiltre.
Enstem.

Utskrift: Teknisk etat, formannskap.

G. H. H. H.

MØTEBOK

Aurskog - Høland

Blad

3/7 1984
S. K. nr. 348

Kommune	Styre, råd, utvalg m.v.	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	bygningsrådet	Rådhuset	27. juni 1984

Sak nr.

117/84

Handlingsprogram for Haldenvassdraget - forslag til tiltak mot forurensning.

En viser til publikasjon fra Haldenvassdragets Vassdragsforbund, samt til utskrift av møtebok for teknisk styre fra møte den 7.6.84, sak nr. 35/84, som følger som vedlegg til saken.

Av teknisk sjefs saksutredning til teknisk styre fremgår bl.a. at det er 3 arter av hovedtiltak som foreslås gjennomført, nemlig:

1. - fortsatt utbygging av kloakkanlegg med saneringer og tiltak for bedre kontroll av utslipp fra spredt bebyggelse. Kommunen vil ikke kunne gjennomføre slike tiltak uten betydelig statlig finansieringsbistand.
2. - restaurering av Bjørkelangensjøen er en nødvendig oppgave å gjennomføre. Oppgaven er så spesiell og kostnadskrevende at gjennomføringen bare kan styres av statlig utpekt ekspertise og at finansieringen helt er et statlig ansvar.
3. - tiltak for å begrense forurensningene fra landbruket må styres gjennom organer hvor landbrukssakkyndige deltar. En slik gruppe er for såvidt allerede etablert gjennom Vassdragsforbundet, og gruppen består av herredsagronomene i oppsitterkommunene samt representanter fra miljøvernavingene og landbrukskontorene i Østfold og Akershus. I første omgang er det aktuelt med en informasjonsbrosjyre til landbruket.

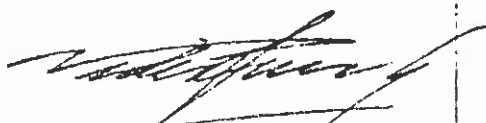
Tiltakene overfor landbruksforurensningene og kostnadene med disse tiltakene må forutsettes å være den tekniske administrasjon i kommunen uvedkommende. "

Videre fremgår at teknisk styre har fattet slikt vedtak:

"Teknisk styre i Aurskog-Høland kommune finner til det fremlagte
"Handlingsprogram for Haldenvassdraget med forslag til tiltak mot

Sign

Utskrift sendt til

7

MØTEBOK

Kommune	Styre, råd, utvalg m.v.	Møtested	Møte dato
Aurskog-Høland	byggningsrådet	Rådhuset	27. juni 1984

Sak nr.

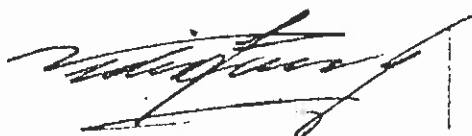
117/84 forts. s. 2

forurensninger" hva angår denne kommune å ville anbefale:

- 1.1. Kloakkrammeplanene omfattende 5 renseanlegg, nødvendige hovedledninger og pumpestasjoner søkes gjennomført med bl.a. en renseeffekt på renseanleggene på minst 90% m.h.p. fosfor og minst 80% m.h.p. organisk stoff.
- 1.2. Systematisk gjennomgåelse av ledningsnett for kartlegging av manglende tilkoplinger og gjennomføring av utbedringer og rehabiliteringer for å oppnå en høyst mulig tilføringsgrad til renseanleggene.
- 1.3. En forutsetning for at slike tiltak som nevnt i 1.1. og 1.2. skal kunne gjennomføres i et rimelig tempo er at statlig finansieringsbistand m.h.t. lån og spesielt tilskott kan forventes og at nødvendigheten av dette kan uttrykkes forsterket gjennom Haldenvassdragets Vassdragsforbund.
- 1.4. Det søkes gjennom praktiske ordninger og forskrifter i samsvar med forurensningsloven å redusere forurensningen fra spredt bebyggelse ved innføring av tvungen tømning av slamavskillere samtidig som det søkes anledning til pålegg om nedsetting av ny 3-kamret slamavskiller der hvor dette mangler eller hvor slamavskilleren ikke tilfredsstiller forskriftsmessige krav til volum og standard.
- 1.5. Kommunen vil stille seg positiv bak slike aksjoner som kan bidra til å forbedre vassdragets vannkvalitet, så som f.eks. en holdningsskapende kampanje for å redusere bruken av fosfatholdige vaskemidler. Kommunen forutsetter at slik kampanje skje i regi av Haldenvassdragets Vassdragsforbund.
2. En positiv holdning til restaurering av spesielt Bjørkelangen-sjøen, et tiltak som dog på grunn av sin spesielle karakter og på grunn av den usikkerhet som er knyttet til restaurerings-

Sign

Utskrift sendt til

7

MØTEBOK

Kommune	Styre, råd, utvalg m.v.	Møtested	Møte dato
Aurskog-Høland	bygningrådet	Rådhuset	27. juni 1984
Sak nr.			
117/84 forts. s. 3			
<p>metodene, må styres av statlig/fylkeskommunal utpekt ekspertise og må i sin helhet bekostes av staten.</p> <p>3. Landbrukets påvirkninger på vassdragets forurensning søkes mest mulig redusert og det anføres i den forbindelse følgende:</p> <p>3.1. <u>Holdningsskapende aksjoner</u> gjennom "resurspersoner" og "resursorganer", så som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - herredsaagronom og landbrukskontor til ledelse av det lokale arbeid - forsøksringer - jordbruksskoler - bondelag/bondeorganisasjoner - innlandsfiskenemnd - viltnemnd - natur- og miljøvernutvalg <p>og informasjonsarbeidet burde kunne skje via informasjonskanaler som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - brosjyrer og veiledende materiell - landbrukstidsskrifter - småskrifter - lokalradio - lokalpresse - møtevirksomhet/møtekvelder <p>3.2. <u>Praktiske tiltak</u> hvorav spesielt nevnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - riktigere "vannhusholdning", d.v.s. lede vannet på en riktigere måte og hindre ukontrollert og diffus avrenning. - bruk av riktigere tilmålte gjødselmengder ("prognostisert gjødsling") - kotepløying (d.v.s. mere horisontal pløying). 			
Sign		Utskrift sendt til	
		/.	

MØTEBOK

Kommune	Styre/råd/utvalg m.v.	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	bygningrådet	Rådhuset	27. juni 1984

Sak nr.

117/84 forts. s. 4

- grøfting av bakkeplanert område
- kontroll med forskriftsmessig bakkeplanering
- beplantningsbelter langs vassdraget for å hindre erosjon.
- kontroll med og oppfølging av punkt-utslipp i forbindelse med siloer, gjødsellagring og gjødselspredning m.v.
- kontroll og oppfølging av bygningsmessige tiltak i forbindelse med avrenninger.

Det pekes på at det innenfor de foran opplistede tiltak kan treffes disposisjoner som vil kunne representere effektive "raskt-tiltak" i vassdragets forurensningsproblematikk.

3.3. Administrasjon og finansiering.

Administrasjonen av de foran skisserte "holdningsskapende aksjoner" og "praktiske tiltak" søkes gjennomført mest mulig lokalt, d.v.s. gjennom medvirkning av herredsaagronom, forsøksringer etc.

Hvor ytterligere administrasjonsinnsats er nødvendig, bør administrasjonen forestås av en arbeidsgruppe bestående av herredsaagronomene i oppsitterkommunene til vassdraget samt representanter fra miljøvernavdelingene og landbrukskontorene i Østfold og Akershus.

Finansiering av aksjoner og tiltak mot landbrukets forurensning av vassdraget som er beskrevet foran, forutsettes å skje gjennom statlige, fylkeskommunale og næringsmessige midler uten kommunal bistand. "

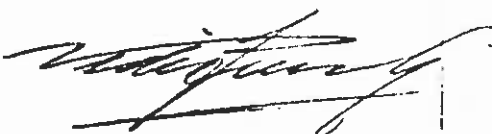
Innstilling til vedtak:

Bygningrådet tar til etterretning Vassdragsforbundets handlingsprogram med forslag til tiltak mot forurensning av Haldensvassdraget.

Bygningrådet sier seg helt enig i de synspunkter som er tilkjennegitt

Sign.

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Kommune	Styre råd utvalg m v	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	bygningrådet	Rådhuset	27. juni 1984

Sak nr

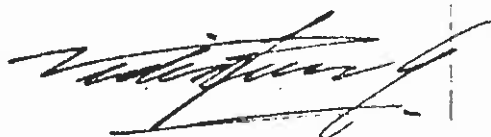
117/84 forts. s. 5

i teknisk sjefs saksutredning til teknisk styre, og en slutter seg følgelig til teknisk styres vedtak i saken.

ENSTEMMIG VEDTAK I BYGNINGSRÅDET
I SAKEN MED TITTELING.

Sign

BISKOP'S BOK

MØTEBOK

Aurskog-Høland nr.	
ju.	1984
E.R. nr.	578

Aurskog-Høland   Teknisk styre   Rådhuset   7. juni 1984

35/84 (tidligere sak 28/84)

Tilstede: Olaf Morgenlien, Øyvind Ottesen, Arne Tønsberg, Nils E. Mageli, Olav Brokke, Tore Østby, Sissel Hasle Nødregård, Knut Gulbrandsen, Arne Ottesen (for Hans Chr. Akselsen), Eva Sørås (for May Hansen).

Liv Eva Di Micco møtte ikke.

Formannen Olaf Morgenlien forlot møtet kl. 19.00 under sak 35/84, og varaformannen Øyvind Ottesen ledet resten av møtet.

"Handlingsprogram for Haldensvassdraget - forslag til tiltak mot forurensninger."

Haldensvassdragets Vassdragsforbund har utgitt en slik publikasjon som nevnt i overskriften for behandling og høring i de berørte kommuners politisk aktuelle organer.

Haldensvassdragets Vassdragsforbund er en interkommunal interesse-sammenslutning mellom de 4 kommuner, hvor Haldensvassdraget har sitt løp, nemlig: Aurskog-Høland i Akershus og Marker, Aremark og Halden i Østfold.

Dette vassdragsforbund startet sin virksomhet først i 70-årene i den hensikt å få undersøkt nærmere og å foreslå tiltak mot den tiltagende forurensning av vassdraget. Ordførerne i de 4 kommuner, de tekniske sjefer, herredsaagronomen i Aurskog-Høland og stadslegen i Halden har vært fast møtende representanter for at både de politiske, tekniske, landbruksmessige og helsemessige interesser skulle kunne ivaretas. Ordføreren i Halden har vært og er fortsatt forbundets formann, mens ordføreren i Aurskog-Høland siden 1976 har vært og fortsatt er forbundets varaformann. Miljøvernavdelingen i Østfold fylke (tidligere fylkesingeniøren i Østfold) har fungert som forbundets sekretariat, mens miljøvernavdelingen i Akershus (tidligere fylkesingeniøren) har deltatt i forbundets forhandlinger.

Norsk Institutt for vannforskning (NIVA) har helt fra forbundets start hatt undersøkelsesoppdrag, men det er spesielt i perioden 75 - 81 at undersøkelsene er blitt intensivert og systematisert.

Sign.

Øyvind Ottesen

Varaformann

Utskrift sendt til

12.6.84 - Rådsmannen, her

MØTEBOK

Aurskog-Høland

Teknisk styre

Rådhuset

7. juni 1984

35/84 forts.s.2

NIVA utga i mars 1982 en publikasjon om "Vannkvalitet og forurensningsvirkninger som resultater av vassdragsundersøkelser for Haldensvassdragets vassdragsforbund 1975 - 81".

Etter denne tid er det forurensningsmyndighetene i de 2 fylker som har hatt ansvaret for vassdragsundersøkelsene.

Det handlingsprogram som er presentert og som denne sak gjelder, bygger på nevnte rapport fra NIVA og på undersøkelsene gjennom fylkenes miljøvernavdelinger. Sekretariatet har redigert publikasjonen.

Man vil i denne fremstilling søke å trekke ut av handlingsprogrammet de praktiske konsekvenser og råd som vil være av betydning og spesiell interesse for Aurskog-Høland.

I publikasjonens første del sies dette:

" De kulturbetingede forandringer som har funnet sted i nedbørfeltet i dette århundre, har i vassdragets øvre deler skapt ulemper for de fleste brukerinteresser. Forholdene kan karakteriseres ved regelmessige masseoppblomstringer av blågrønnalger og oksygenfritt bunnvann.

Denne situasjonen preger idag innsjøen Bjørkelangen,

Andre vassdragsavsnitt står idag på overgangen fra å være et begrenset påvirket vassdrag til å bli et begynnende problemvassdrag. Forholdene kan karakteriseres ved tiltagende algevekst, større innslag av blågrønnalger samt gradvis forverrede oksygenforhold i de dypere vannlag.

Denne situasjonen preger idag innsjøene Skullerudsjøen og Rødnessjøen.

Syd for Rødnessjøen gjør forurensningene seg foreløpig lite gjeldende. Innpodning av ugressalger fra innsjøens oppstrøms kan

Sign

Utskrift sendt til

Aurskog-Høland

Teknisk styre

Rådhuset

7. juni 1984

35/84 forts.s. 3

imidlertid på sikt skape problemer også her.

Denne situasjonen preger idag innsjøene Øymarksjøen, Aremarksjøen, Aspern og Femsjøen. "

Med andre ord er altså vassdragets øvre deler beliggende i Aurskog-Høland de mest forurensede. Forurensningssituasjonen er altså mindre problematisk jo lenger sørover man kommer i vassdraget.

Herav må man kunne trekke den klare konklusjon at forebyggende og restaurerende tiltak i størst grad må settes inn øverst i vassdraget, altså vesentlig innenfor Aurskog-Høland kommune.

Hva slags forurensninger har man å gjøre med ?

Publikasjonen lister opp disse slik:

- gjødselsstoffene fosfor og nitrogen det mest omfattende problem
- økt algevekst og eksterne tilførsler av organisk stoff forårsaker større oksygenforbruk med råtnende bunnvann.
- erosjonsprosesser i forbindelse med dyrket mark gir grumset vann og ukontrollerte tilførsler.
- tilførsel av bakteriologiske forurensninger.

For å kunne operere med målbare verdier er det spesielt innholdet av fosfor som man i det vesentlige uttrykker forurensningsgraden gjennom.

Hvorfra og på hvilken måte blir vassdraget tilført disse forurensninger

Publikasjonen listes opp:

- utslipp fra boliger, spesielt fra klosetter og vaskerom,
- økt bruk av fosfatholdige vaskemidler,
- utslipp fra industri, erveringssteder, institusjoner,
- utslipp /avrenning fra landbruket så som silopressesaft, halm-luting, gjødsellagre, melkerom, dyrkede og nydyrkingsarealer m.m.m.

Sign.

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Aurskog-Høland	Teknisk styre	Rådhuset	7. juni 1984
Sak nr			
35/84	forts.s.4		
<p>Det uttales i publikasjonen at landbrukets avrenning utgjør 62% av fosforforurensningen og 92% av nitrogenforurensningen i vassdraget. Det heter også at "forurensningskildene i landbruket er betydelig vanskeligere å angripe enn f.eks. utslipp av boligkloakk, noe som skyldes at forurensningene har sin bakgrunn i flere ulike typer aktiviteter samt at kildene er av til dels diffus karakter."</p>			
<p>De tiltak som til nå har vært gjennomført og fortsatt er under gjennomføring i Aurskog-Høland, har ensidig vært oppryddingstiltak i kloakksektoren.</p>			
<p>Rammeplaner for kommunens tettsteder omfattende 5 kloakkeringsområder med hvert sitt renseanlegg er vedtatt av kommunestyret midt i 70-årene. For Aurskog-Finstadbru, for Bjørkelangen-Lierfoss og for Løken-Fosser-Mo er tiltakene i stor grad gjennomført hva renseanlegg, pumpestasjoner og hovedkloakkledninger angår.</p>			
<p>Det står imidlertid i disse områder tilbake en rekke saneringer, foruten at hovedanlegg som f.eks. RA Hemnes, RA Setskog og overføringer gjenstår.</p>			
<p>De bokførte investeringer i storkommunen har siden sammenslutningen i 1966 omfattet ca. kr. 33 mill. De hovedanlegg og saneringer som gjenstår synes med 1984-års kroneverdi å utgjøre nye kr. 33 mill.</p>			
<p>Man har ikke rimelig grunn til å anta at man med disse nye investeringer skal kunne få knyttet mere enn ca. 85% av bosettingen til offentlig kloakksystem. En forholdsvis stor grad av spredt bebyggelse vil man fortsatt måtte regne med. For denne spredte bebyggelse arbeider man med praktiske ordninger og forskrifter for tvungen tømning av septiktanker og slam-tanker. Restaureringstiltak og -plikt av sandfilteranlegg er også aktuelle spørsmål for å oppnå bedre utslippsstyring på den spredte bebyggelse.</p>			
Sign.		Utskrift sendt til	

MØTEBOK

Aurskog-Høland

Teknisk styre

Rådhuset

7. juni 1984

Sak nr.

35/84   forts.s. 5

Av det fremlagte handlingsprogram er de 3 arter av hovedtiltak, nemlig:

1. - fortsatt utbygging av kloakkanlegg med saneringer og tiltak for bedre kontroll av utslipp fra spredt bebyggelse. Kommunen vil ikke kunne gjennomføre slike tiltak uten betydelig statlig finansieringsbistand.
  2. - restaurering av Bjørkelangensjøen er en nødvendig oppgave å gjennomføre. Oppgaven er så spesiell og kostnadskrevende at gjennomføringen bare kan styres av statlig utpekt ekspertise og at finansieringen helt er et statlig ansvar.
  3. - tiltak for å begrense forurensningene fra landbruket må styres gjennom organer hvor landbrukssakkyndige deltar. En slik gruppe er for såvidt allerede etablert gjennom Vassdragsforbundet, og gruppen består av herredsagronomene i oppsitterkommunene samt representanter fra miljøvernavingene og landbrukskontorene i Østfold og Akershus. I første omgang er det aktuelt med en informasjonsbrosjyre til landbruket.
- Tiltakene overfor landbruksforurensningene og kostnadene med disse tiltakene må forutsettes å være den tekniske administrasjon i kommunen uvedkommende.

Sign

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Aurskog-Høland	Teknisk styre	Rådhuset	7. juni 1984
----------------	---------------	----------	--------------

Sak nr

35/84 forts.s. 6.

VEDTAK:

Teknisk styre i Aurskog-Høland kommune finner til det fremlagte "Handlingsprogram for Haldenvassdraget med forslag til tiltak mot forurensninger" hva angår denne kommune å ville anbefale:

- 1.1. Kloakkrammeplanene omfattende 5 renseanlegg, nødvendige hovedledninger og pumpestasjoner søkes gjennomført med bl.a. en renseseffekt på renseanleggene på minst 90% m.h.p. fosfor og minst 80% m.h.p. organisk stoff.
- 1.2. Systematisk gjennomgåelse av ledningsnett for kartlegging av manglende tilkoplinger og gjennomføring av utbedringer og rehabiliteringer for å oppnå en høyst mulig tilføringsgrad til renseanleggene.
- 1.3. En forutsetning for at slike tiltak som nevnt i 1.1. og 1.2. skal kunne gjennomføres i et rimelig tempo er at statlig finansieringsbistand m.h.t. lån og spesielt tilskott kan forventes og at nødvendigheten av dette kan uttrykkes forsterket gjennom Haldenvassdragets Vassdragsforbund.
- 1.4. Det søkes gjennom praktiske ordninger og forskrifter i samsvar med forurensningsloven å redusere forurensningen fra spredt bebyggelse ved innføring av tvungen tømning av slamavskillere samtidig som det søkes anledning til pålegg om nedsetting av ny 3-kamret slamavskiller der hvor dette mangler eller hvor slamavskilleren ikke tilfredsstiller forskriftsmessige krav til volum og standard.

Sign

Arvid Olsen
Varaformann

Arvid Olsen

MØTEBOK

Kommune	Styre / Utvalg	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	Teknisk styre	Rådhuset	7. juni 1984

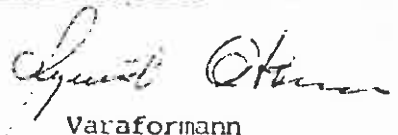
Sak nr

35/84 forts. s. 7

- 1.5. Kommunen vil stille seg positivt bak slike aksjoner som kan bidra til å forbedre vassdragets vannkvalitet, så som f.eks. en holdningsskapende kampanje for å redusere bruken av fosfat-holdige vaskemidler. Kommunen forutsetter at slik kampanje skje i regi av Haldenvassdragets Vassdragsforbund.
2. En positiv holdning til restaurering av spesielt Bjørkelangensjøen, et tiltak som dog på grunn av sin spesielle karakter og på grunn av den usikkerhet som er knyttet til restaureringsmetodene, må styres av statlig/fylkeskommunal utpekt ekspertise og må i sin helhet bekostes av staten.
3. Landbrukets påvirkninger på vassdragets forurensning søkes mest mulig redusert og det anføres i den forbindelse følgende:
  - 3.1. Holdningsskapende aksjoner gjennom "resurspersoner" og "resursorganer" så som:
    - herredssagronom og landbrukskontor til ledelse av det lokale arbeid
    - forsøksringer
    - jordbruksskoler
    - bondelag/bondeorganisasjoner
    - innlandsfiskenemnd
    - viltnemnd
    - natur- og miljøvernutvalg
 og informasjonsarbeidet burde kunne skje via informasjonskanaler som:
    - brosjyrer og veiledende materiell
    - landbrukstidsskrifter
    - småskrifter
    - lokalradio
    - lokalpresse
    - møtevirksomhet/møtekvelder

Olav O. Hansen
Varaformann

MOTEDOK

Kommune	Styre- og utvalg	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	Teknisk styre	Rådhuset	7. juni 1984
Sak nr. 35/84 forts.s. 8.			
<p>3.2. <u>Praktiske tiltak</u> hvorav spesielt nevnes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - riktigere "vannhusholdning", d.v.s. lede vannet på en riktigere måte og hindre ukontrollert og diffus avrenning. - bruk av riktigere tilmålte gjødselmengder ("prognostisert gjødsling") - kotepløying (d.v.s. mere horisontal pløying). - grøfting av bakkeplanert område. - kontroll med forskriftsmessig bakkeplanering. - beplantningsbelter langs vassdraget for å hindre erosjon. - kontroll med og oppfølging av punkt-utslipp i forbindelse med siloer, gjødsellagring og gjødselsprøddning m.v. - kontroll og oppfølging av bygningsmessige tiltak i forbindelse med avrenninger. <p>Det pekes på at det innenfor de foran opplistede tiltak kan treffes disposisjoner som vil kunne representere effektive "raskt tiltak" i vassdragets forurensningsproblematikk.</p> <p>3.3. <u>Administrasjon og finansiering.</u> <u>Administrasjonen</u> av de foran skisserte "holdningsskapende aksjoner" og "praktiske tiltak" søkes gjennomført mest mulig <u>lokalt</u>, d.v.s. gjennom medvirkning av herredsaagronom, forsøksringer etc.</p> <p>Hvor ytterligere administrasjonsinnsats er nødvendig, bør <u>administrasjonen</u> foreståes av <u>en arbeidsgruppe</u> bestående av <u>herredsaagronomene</u> i oppsitterkommunene til vassdraget samt <u>representanter</u> fra <u>miljøvernavdelingene</u> og <u>landbrukskontorene</u> i <u>Østfold</u> og <u>Akershus</u>.</p>			
Sign Varaformann		Utskrift sendt til	

MOTEBOK

Kommune	Styre råd utvalg	Møtested	Møtedato
Aurskog-Høland	Teknisk styre	Rådhuset	7. juni 1984

Sak nr

35/84 forts. s. 9

Finansiering av aksjoner og tiltak mot landbrukets forurensing av vassdraget som er beskrevet foran, forutsettes å skje gjennom statlige, fylkeskommunale og næringsmessige midler uten kommunal bistand.

Vedtaket var enstemmig med unntak for punkt 3.2. som representanten Knut Gulbrandsen stemte i mot.

Sign

Varaformann

Utsettelse for

KJØTT- OG NÆRINGSMIDDELKONTROLLEN

AURSKOG-HØLAND - FET - LØRENSKOG - NITTEDAL - RÆLINGEN - SKEDSMO

Strømsveien 66 B, 2011 Strømmen

Sentraltbord 71 48 23

JKrT/UK.

Strømmen, den 25. juli 1984.

Aurskog Høland kommune.
Rådhuset

1940 BJØRKELANGEN.

HANDLINGSPROGRAMMET FOR HALDENSVASSDRAGET - HELSERÅDETS UTTALELSE.

Helsemyndighetenes interesse for forurensningsforholdene i Haldensvassdraget er basert på de brukerinteresser som knytter seg til den delen av vassdraget som flyter gjennom Aurskog-Høland kommune.

1. Vassdraget som drikkevannskilde
2. Vassdraget som badevann
3. Vassdraget som fiskevann.

Vassdraget har en total lengde på 137 km fra Floangen i Nes til Iddefjorden ved Halden.

Den delen som flyter gjennom Aurskog-Høland kommune, Hølandsvassdraget, har en lengde på 61 km. Det samlede nedbørsfeltet er ca. 1600 km².

Dette lavlandsvassdraget har avrenninger fra myrer og områder med marine avsetninger. Lav vannforsyning i sommerhalvåret gjør vassdraget svært ømfientlig for forurensningspåvirkninger.

I 1971 ble Haldensvassdragets Vassdragsforbund opprettet. Forbundet er et samarbeidsorgan for kommunene Aurskog-Høland, Marker, Aremark og Halden.

Formålet er først og fremst

- å være et kontaktorgan mellom nevnte kommuner i saker som angår Haldensvassdraget.
- å samarbeide med myndighetene om forurensningsproblemer.
- å samarbeide om kloakkeringsproblemer og koordinere etablering og drift av renseanleggene.

Et fagutvalg tar seg av de faglige spørsmål, og sekretariat er Utbyggingsavdelingen (nåværende Miljøvernadv.) i Østfold fylke.

Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA) har koordinert feltundersøkelsene, og i åras løp utgitt en rekke publikasjoner om vassdraget.

Vinteren 1982 ga NIVA ut rapporten O-70219: "Haldenvassdraget - vannkvalitet og forurensningsvirkninger."

Av interesse for Aurskog Høland ble det i rapporten antydnet at selvrensningskapasiteten i hovedvassdraget på visse områder er overskredet. Store punktbelastninger medfører nedsatt vannkvalitet. Det gjør seg også gjeldende et økende forbruk av surstoffreservene i Bjørkelangen og Skullerudsjøen. Råttent bunnvann i disse innsjøene kan medføre sterk entrofiering nedstrøms.

Forurensningskildene som påvirker vassdraget er ifølge rapporten jordbruk, befolkning, industri og overflateavrenning. Hvis en nytter fosfor som en faktor for forurensning, står jordbruket for en overveiende del av denne belastningen i Hølandvassdraget. Bare ved Løken kan tilførsel av fosfor til vassdraget fordeles likt mellom jordbruket og den øvrige del av befolkningen. Størst er jordbrukets andel i Aurskog fram til utløpet av Bjørkelangen.

Som nevnt innledningsvis ivaretar helserådet drikkevannsinteressene, badevann - og i samarbeid med andre - fiskeinteressen i vassdraget.

På denne bakgrunn har næringsmiddelkontrolllaboratoriene, på vegne av helserådet, foretatt bakteriologiske undersøkelser av den delen av vassdraget som sogner til Aurskog-Høland.

Vi har bl.a. undersøkt på termostabile koliforme bakterier i vassdraget. Termostabile koliforme bakterier er tarmbakterier fra dyr eller mennesker, og funn av disse indikerer tilførsel av kloakk eller gjødsel.

Uttakssted	1980	1983
Utløp Floen	44/100 ml	32/100 ml
Lokshaug	3.000 "	1.375 "
Innløp Bjørkelangen	8.600 "	3.200 "
Utløp Bjørkelangen	275 "	48 "
Naddum	4.600 "	2.475 "
Før samløp, Hemnes	1.700 "	1.175 "
Etter samløp, Hemnes	900 "	1.725 "
Jernbanebru, Skullerud	600 "	477 "
Skullerudsjøen	-	24 "

I alminnelig godt drikkevann skal ikke termostabile koliforme bakterier forefinnes i det hele tatt. Ikke på noe sted oppfyller vassdraget denne betingelsen. Heller ikke på noe sted oppfyller vassdraget de hygieniske betingelser for badevann, når unntas Floen og Skullerudsjøen.

Forurensningssituasjonen vil også påvirke den hygieniske kvaliteten på fisk og en artsendring av denne. Dette siste er undersøkt og beskrevet i "Rapport nr. 1, prøvegarnfiske i Bjørkelangen, Øyderen og Rødnessjøen 1983". Det blir i rapporten uttalt at Bjørkelangens fiskefauna er totalt dominert av karpfisk. Lake er nesten borte. Det antas at dette skyldes de dårlige surstoffforholdene. En belastning utover den nåværende kan gjøre at abbor, hork og gjedde kan desimere.

Sensommeren 1983 fikk en masseutvikling av giftige blågrønnalger i Bjørkelangen (*Oscillatoria agardhii* var. *isothrix*). Masseutviklingen var resultat av en rekke faktorer, men den sterke forurensningen var en forutsetning.

Situasjonen kunne fått konsekvenser for de husdyr som beiter langs sjøen og som nyttet den til drikkevann. En kunne heller ikke utelukke uheldige følger for fiskebestanden. Den kritiske situasjonen gled over uten uheldige følger så langt en har kunnet registrere.

Hendelsen var likevel et varsel om at forurensningsforholdene nå er svært alvorlige i øvre del av vassdraget.

"Handlingsprogram for Haldensvassdraget - forslag til tiltak mot forurensninger", ble fremlagt i november samme høst. Rapporten er utarbeidet av overingeniør Torodd Hauge ved Miljøvern avdelingen i Østfold fylke.

Innledningsvis slås det fast at forurensningsproblemene i hovedsak er forårsaket av næringssaltene fosfor og nitrogen. Dette har ført til en tiltagende algevekst og tilgroing av høyere vegetasjon.

Algevekst og mikrovekst forårsaker stort oksygenforbruk. Erosjonsprosessen er sterkt tiltagende. Flere avsnitt i vassdraget har svært utilfredsstillende vannhygieniske forhold.

TILTAK.

Tettbebyggelsen: Det er hittil investert 39 millioner i kommunale oppryddingstiltak.

50% av befolkningen i tettstedene er tilknyttet renseanlegg. Det vil kreves ytterligere 28 millioner. Den overveiende del er belastet Aurskog-Høland. (28 mill./23 mill.).

Det foreslås at kloakkrammeplanen forseres, og at eksisterende renseanlegg og ledningsnett opprustes. Det blir også foreslått at kontakt blir tatt med sentrale myndigheter om bevilgning av ekstraordinære midler.

Spredt bebyggelse: I denne sammenheng er dette bebyggelse som ikke er tilknyttet kommunalt avløpsnett.

Den spredte bebyggelsen står for en betydelig del av den totale fosfortilførsel til vassdraget.

Det foreslås tvungen kommunal tømning av slamavskillere samtidig som det gis pålegg om ny 3-kamret slamavskiller hvor den eksisterende ikke tilfredsstillende forskriftsmessige krav eller mangler helt.

Landbruket: Mens tilførsel av fosfor fra boligkloakk og spredt bebyggelse er henholdsvis 10,7 og 4,5 tonn, er tilførsel fra landbruket 16,2 tonn til vassdraget. Landbruket bidrar også med 66,8% av nitrogen tilførselen.

Landbruket er derfor den største forurensere av næringssalter til vassdraget, men kildene er svært vanskelig å angripe. Det er flere typer aktiviteter, samt at kildene ofte er av diffus karakter.

Det blir derfor foreslått et sett av driftstekniske, forvaltningsmessige og økonomiske virkemidler.

- utbedring og utbygging av gjødselkjellere.
- restriksjoner (ytterligere) på spredning av husdyrgjødsel.
- Bedre kontroll med avrenning (erosjon) fra bakkeplanering.
- jordbearbeidning med redusert erosjon, som vårploying, koteploying og flomvoller.
- forskriftsmessig disponering av silopressaft. Standardheving av eksisterende anlegg.
- avløp fra melkerom ledes til gjødselkjellere eller eget infiltrasjonsanlegg. Nye vaskemidler, fosfatfrie.

Det vil bli utarbeidet brosjyrer og foldere for å skape større forståelse hos den enkelte gårdbruker for den fourensning landbruksaktivitetene fører med seg.

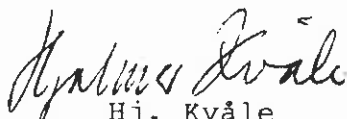
I avslutningen er det nevnt-e spesielle tiltak som trolig må nyttes for å få Bjørkelangen tilbake til tidligere tilstand eller i allefall under kritisk nivå. F.eks. tilføring av surstoff ved hjelp av trykkluft, avledning av bunnvann ved pumping o.l.

Det er viktig å nevne at dette er tiltak som bare kommer i tillegg til de primære saneringstiltakene.

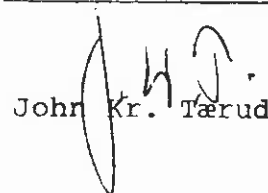
Det blir sagt i forordet til handlingsprogrammet at målsettingen bl.a. er å stanse og reversere overgjødslingen i vassdraget. Spesielt i øvre del. Målsettingen er derfor ikke spesielt ærgjerrig, men trolig realistisk.

En savner likevel en konkretisering av målene i vassdragets øvre del. Så vidt en forstår av handlingsprogrammet, vil heller ikke Hølandsvassdraget i framtida kunne nyttes til badevann, eller rekreasjonsmessige formål.

Helserådet vil ellers slutte seg til de forslag til tiltak som er foreslått, og ber om at kommunen presser på ^{sanering} myndighetene slik at økonomiske midler kan frigjøres for å få gjennomført tiltakene.

Hj. Kvåle
Dist.lege

John Kr. Tørud

MARKER KOMMUNE

MARKER KOMMUNE
SENTRALADMINISTRASJONEN

Haldenvassdragets Vassdragsforbund,
c/o Fylkesmannen i Østfold,
Postboks 325,
1501 MOSS

6283/84

731.211.3

DERES REF.:

VÅR REF.:

DATO:

098/84.551
KJK/HB

23. juli 1984

MELDING OM VEDTAK

HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET - FORSLAG OM TILTAK MOT FORURENSNING.

Idet en viser til Deres brev av 16. januar 1984 meddeles at kommunestyret i møte 12. juni 1984 har gjort slikt vedtak:

(K- 54/84)

Rådmannens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt med følgende tillegg:

Forurensningstiltakene bør sees under ett for hele vassdraget. Når det foretas saneringstiltak, bør det gjøres der konsentrasjonen av forurensning er størst.

Det hjelper lite om de nedre deler av vassdraget greier å ta hånd om det meste av utslippene dersom det kommer forurenset vann fra de øvre.

Nils Skogstad og Berit Rødseth fremmet følgende protokolltilførsel:

Handlingsprogrammet inneholder mange tall og opplysninger som savner henvisning til offentlige kilder.

Under beskrivelsen av landbruket presenteres mange uklare og upresise "fakta".

Eks.: s.31 kap. 4.3 "Kildene er diffuse", men likevel er det mulig å beregne tilførselen av fosfor og nitrogen til vassdraget med desimaler på tall angitt i tonn/år. Dvs. med 100 kg's nøyaktighet."

././ Rådmannens saksframlegg vedlegges, hvorav uttalelsen fremgår.

Kopi av dette brev er sendt Aurskog- Høland kommune, 1940 Bjørkelangen, Aremark kommune, 1770 Aremark, Halden kommune, 1750 Halden, Bygningsrådet i Marker v/teknisk sjef, 1870 Ørje, Helserådet i Marker v/kommunelege I, Kjell Johansen, 1870 Ørje, Friluftsnemnda i Marker v/formann Åsmund Degnes, 1870 Ørje, Landbruksnemnda i Marker, v/herredsagronomen, 1870 Ørje og Innlandsfiskenemnda i Marker, v/formann Per J. Krog, 1870 Ørje.

Steinar Kløverød
Steinar Kløverød

[Signature]
Knut J. Knott

Møtested	Organ	Møtedato	Sak
 Markers Rådhus	Formannskapet Kommunestyret	F- 28.05.1984 K- - 198	F- 172 / 84 K- /

F-172/84. HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET - FORSLAG
OM TILTAK MOT FORURENINGER.
(Ark. 642)

Haldenvassdragets vassdragsforbund skriver i brev av 16. januar 1984:

„Haldenvassdragets Vassdragsforbund har utarbeidet et handlingsprogram som innebarer en plannmessig opptrapping av arbeidet med å begrense forurensningstilførslene til vassdraget. Handlingsprogrammet ble behandlet i forbundet på et møte 8. november hvor det ble fattet følgende vedtak:

„Haldenvassdragets Vassdragsforbund gir sin tilslutning til det fremlagte utkast til handlingsprogram for Haldenvassdraget. Handlingsprogrammet oversendes til kommunestyrebehandling i de respektive kommuner med vassdragsforbundets anmodning om at programmet legges til grunn ved videreføringen av opprydningsarbeidene. Programmet bør legges fram for bygningsråd, helseråd, friluftsnemnd, jordstyre og innlandsfiskenemnder før saken tas opp i kommunestyret.

Etter den lokale behandling av programmet oversendes dette, sammen med avgitte uttalelser og vedtak til Miljøverndepartementet. Forbundet vil samtidig be om et møte med representanter for departementet, hvor forbundet på vegne av medlemmene tar opp spørsmålet om bl.a. økt finansieringsbistand til fullføringen av de kommunale opprydningsarbeider.”

Vi ber om at programmet oversendes nevnte råd og nemnder til behandling. Når saken har vært forelagt kommunestyret oversendes innkomne uttalelser sammen med kommunestyrets vedtak til Sekretariatet.

Et tilstrekkelig antall eksemplarer av handlingsprogrammet vil bli oversendt rådmannskontoret med det første.”

Handlingsprogrammet har vært forelagt bygningsråd, helseråd, friluftsnemnd, landbruksnemnd og innlandsfiskenemnd til uttalelse. Samtlige råd og nemnder unntatt innlandsfiskenemnda har avgitt uttalelse, og de slutter seg i store trekk til det skisserte handlingsprogrammet mot forurensinger.

Bygningsrådet anmoder om at den utarbeidede rammeplan for kloakk i Ørje gis høy prioritet, og bygningsrådet er av den oppfatning at staten i framtiden må komme sterkere inn med økonomisk støtte.

Friluftsnemnda uttaler at de planlagte avklokkeringsanlegg i vassdragets nedslagsfelt må gis høy prioritet. Videre går nemnda inn for en mer liberal holdning med hensyn til spredt boligbygging, og at det innføres tvungen tømning av slamavskiller/septiktank en gang i året. Friluftsnemnda ønsker avgift på fosfatholdige vaskemidler og slutter seg i store trekk til de foreslåtte tiltak mot forurensing i jordbruket.

Møtested	Organ	Møtedato	Sak
Marker Rådhus	Formannskapet Kommunestyret	F- 28.5. 1984 K- 198	F- 172 / 84 K- /

forts. 1

Landbruksnemnda er stort sett tilfreds med de forslag til tiltak som er nevnt i handlingsprogrammet, og mener det er viktig med en bred opplysningsvirksomhet, og at det blir stilt til rådighet både økonomiske og forvaltningsmessige virkemidler, slik at landbruket kan ta sin del av arbeidet med å beholde Haldenvassdraget som en viktig ressurs for framtidige generasjoner.

- ./.
- En viser forøvrig til foran nevnte uttalelser som vedligger saksframlegget.

På bakgrunn av behandlingen i de nevnte nemnder og råd foreslår en at kommunen avgir slik uttalelse:

"Marker kommune vil med visse reservasjoner gi sin tilslutning til det foreslåtte handlingsprogrammet og forslagene til tiltak mot forurensinger i Haldenvassdraget.

Det er som vist i handlingsprogrammet absolutt nødvendig snarest mulig å iverksette de foreslåtte tiltakene for å sanere utslipp fra industri, boligområder og jordbruk.

Utredningen viser at situasjonen er mest kritisk i innsjøen Bjørkelangen for så å bedre seg noe lenger nedover i vassdraget.

Undersøkelsene viser imidlertid tiltakende forurensing i Rødenes-sjøen, mens situasjonen synes å være noe bedre i Øymarksjøen.

Det kan derfor se ut til at den foreslåtte restaureringen av innsjø Bjørkelangen vil få positive konsekvenser for forurensingssituasjonen i Rødenes- og Øymarksjøen, og en vil be om at dette arbeidet forseres mest mulig.

Når det gjelder Marker kommunes situasjon i forhold til det skisserte handlingsprogrammet vil en peke på følgende forhold:

Ifølge handlingsprogrammet vil en fullføring av kloakksanering i Ørje kreve tilsammen kr 3,4 mill. i investeringer.

Denne kloakksaneringen burde vært gjennomført så snart som mulig, men kommunen har for tiden ikke noen økonomisk mulighet til å gjennomføre en slik investering.

Det planlegges imidlertid en mindre kloakksanering av området mellom Lilleveien og Ørje-elva på grunn av planlagte tilbygg og gjenoppbygging i dette området. Dette arbeidet er kostnadsberegnet til ca kr 400.000,- og det vil være nødvendig med betydelige statlige lån og tilskudd for å kunne finansiere prosjektet.

Noen kloakksanering utover dette vil det ikke være økonomisk mulig å gjennomføre de nærmeste år uten spesiell statlig finansieringsbistand i form av tilskudd av et langt større omfang enn gjeldende regler tilsier. En viser i denne forbindelse til at kommunestyret i samband med behandlingen av budsjettet for 1984 har fattet vedtak om at det skal gjennomføres tilnærmet låne- og investeringsstopp for nye prosjekter i 1984-1985. Situasjonen skal vurderes på nytt i 1986.

Møtested	Organ	Møtedato	Sak
Marker Rådhus	Formannskapet Kommunestyret	F- 28.05.1984 K- 198	F- 172/84 K- /

forts. 2

Marker kommune vil derfor støtte vassdragsforbundets initiativ overfor statlige myndigheter på dette området, og vil anmode om at forbundet snarest mulig tar kontakt med Miljøverndepartementet for å få til et møte om økt statlig finansieringsbistand til fullføring av kommunale opprydningsarbeider.

En stiller seg imidlertid positiv til forslaget å gjennomføre en analyse av eksisterende ledningsnett for å avdekke manglende tilkopling, lekkasjer, feilkoplinger og andre svakheter ved ledningsnettene. Det bør søkes om størst mulig statlige tilskudd til dette arbeidet, og en forutsetter at eventuelle kommunale tilskudd behandles særskilt, og må dessuten vurderes i forhold til kommunens økonomiske situasjon.

En vesentlig forutsetning for at de foreslåtte kloakksanerings-tiltakene skal kunne gjennomføres innen rimelig tid synes således å være et langt sterkere økonomisk engasjement fra statens side i form av finansieringsbistand til aktuelle opprydningsprosjekter.

Vassdragetsforbundet oppfordrer bygningsrådene til å følge en restriktiv linje når det gjelder etablering av ny spredt boligbygging i Haldenvassdragets nedbørsfelt.

En viser i denne forbindelse til generalplanen for Marker kommune som inneholder følgende formulering om bosetningsmønsteret i kommunen:

"Ørje har barne- og ungdomsskole, godt utvalg i kommersielle og kulturelle tilbud, utbygd drikkevannsforsyning, kloakkrensaneanlegg og god tilgang på egnede byggearealer som ikke kommer i konflikt med jordvern hensyn. Det er derfor naturlig å gå inn for at all tettstedsutvikling med regulerte byggefelt finner sted på Ørje i generalplanperioden.

Samtidig er det også viktig å opprettholde den spredte bosettingen i kommunen. Innenfor rammen av gjeldende bestemmelser bør en strekke seg langt når det gjelder å tillate ny, spredt bebyggelse."

Marker kommune finner det således nødvendig ut fra generalplanens målsetting om spredt boligbygging i kommunen, å reservere seg mot handlingsprogrammets formulering om dette spørsmålet. Det er naturligvis en forutsetning at den spredte bebyggelsen som måtte finne sted i kommunen skjer innenfor gjeldende reglverk om utslipp i områder med spredt bebyggelse.

En kan opplyse at spørsmålet om tvungen tømming av slamavskillere og septiktanker for tiden utredes, og at en tar sikte på å gjennomføre dette tiltaket fra 1. januar 1985 i samsvar med bestemmelsene i forurensningsloven.

Marker kommune vil dessuten be om at vassdragsforbundet tar et initiativ overfor Miljøverndepartementet for å få Regjeringen til å gjennomføre ordningen med en avgift på fosfatholdige vaskemidler.

Motestod	Organ	Motedato	Sak
Marker Rådhus	Formannskapet Kommunestyret	F- 28.5. 1984 K- 198	F-172 / 84 K- /

forts. 3

En antar dette kan påvirke omsetningen av vaskemidler i retning av større bruk av fosfatfrie vaskemidler, noe som på sikt vil gi bedre vannkvalitet i vassdraget. Et slikt tiltak bør kombineres med en større informasjonskampanje som i vesentlig grad bør finansieres av Miljøverndepartementet.

Når det gjelder det særskilte handlingsprogrammet med tiltak mot forurensningskilder i landbruket vises det til landbruksnemndas uttalelse.

Under henvisning til foranstående foreslår en at formannskapet innbyr kommunestyret til å fatte slikt vedtak:

-Rådmannens forslag til uttalelse til handlingsprogram for Haldenvassdraget tiltres.

Marker formannskapskontor, Ørje, 23. mai 1984.

Steinar Kløwerød
Steinar Kløwerød

Kommune	Styre, rad. utvalg m. v.	Møtested	Møte dato
Marker	Bygningsrådet	Rådhuset	11. april 1984

Sak nr.
53/84

Drøftelse av Handlingsprogram for Haldenvassdraget.
Forslag til tiltak mot forurensninger.

Til drøftelse.

Marker bygningsråd
04.04.84

Nils Olsson
Nils Olsson
Bygn.sjef

Bygningsrådets vedtak:

Marker bygningsråd vil i store trekk slutte seg til Handlingsprogrammet for Haldenvassdraget, og vil spesielt anmode om at den utarbeidede Rammeplan for kloakk i Ørje gis høy prioritet.

Bygningsrådet er av den bestemte oppfatning av Staten i framtiden må komme sterkere inn med økonomisk støtte (Mjøsaakspnen).

Vedtaket var enstemmig.

Marker bygningsråd
12.04.84

Nils Olsson
Nils Olsson
bygn.sjef

Sign.

Utskrift sendt til

Marker formannskap

Blank Xerox systemkopiering

Kommune	Styre, rad, utvalg m. v.	Motesled	Møte dato
Marker	Helseråd	helsestasjonen	12.3.84 09.84 Arkiv nr.: 551 240284

Sak nr.

4/84

HANDLINGSPROGRSM FOR HALDENVASSDRAGET.

Helserådet er bedt om å komme med en uttalelse til handlingsprogrammet.

Marker helseråd stiller seg enstemmig positivt til handlingsprogrammet. Helserådet anbefaler Marker kommune å stille seg positivt til handlingsprogrammet for tiltak mot forurensinger.

KOPI

Sign.

V. J.

Utskrift sendt til

Marker kommune v/Rådmannen
Bygningsrådet i Marker
Næringsmiddelkontrollen
Fylkeslegen i Østfold.

26.3.84

Kommune	Styre, rad, utvalg m. v.	Møtested	Møtedato
Marker	Friluftsnemnda	Rådhuset	19.03.84

Sak nr.
7/84

Handlingsprogram for Haldenvassdraget.

Marker friluftsnemnd gir i sitt møte den 19.03.84 sin tilslutning til handlingsprogrammet for Haldenvassdraget, men vil komme med følgende anmerkninger:

De planlagte avkloakeringsanlegg rundt om i vassdragets nedslagsfelt gis en høy prioritet. Friluftsnemnda går inn for en mer liberal holdning m.h.t. spredt boligbygging når det forutsettes godkjent kloakkforhold. Friluftsnemnda anmoder kommunen om at hver husstand gis beskjed om tvungen tømming av slamavskiller/septiktank en gang i året, under henvisning til den nye forurensingsloven.

Friluftsnemnda foreslår at det blir låget en avgift på fosfatholdige vaskemidler, slik at det på den måten kan bidra til en større bruk av fosfatfrie vaskemidler. Det bør videre settes igang en kampanje slik at folk i større grad blir oppmerksom på forholdet.

Når det gjelder forurensing fra landbruket slutter friluftsnemnda seg i store trekk til handlingsprogrammets konklusjoner, men vil understreke nødvendigheten av at tiltakene blir fulgt nøye opp med ettersyn.

Marker friluftsnemnd er av den mening at en større del av de økonomiske løft disse tiltak medfører, blir dekket av Staten.

Åsmund Degnes (sign.)   Kjell Myhre (sign.)   Olav Heyerdahl (sign.)   Jan Kasbo (sign.)

Rett utskrift:

Sten Henningsmoen
(sign.)Eva Heed
Eva Heed

Sign.

Utskrift sendt til

Medlemmene

Marker formannskap

Landsnemnda Marker		Fylkeslandbruksstyre	
Møte 27.3.84	Sak 16/1984.	Møte	Sak
Reg.nr.	Tidl. sak	Reg.nr.	Tidl. sak

Uttalelse til "Handlingsprogram for Haldenvassdraget", utarbeidet av Haldenvassdraget's vassdragsforbund.

Forurensings situasjonen i Haldenvassdraget har etter hvert blitt foruroligende stor og Haldenvassdraget's vassdragsforbund har utarbeidet et handlingsprogram og kommet med forslag om opptrapping av arbeidet for å redusere forurensingene.

Dette berører ikke minst forurensinger fra landbruket langs Haldenvassdraget.

Landbrukets andel av forurensingen er utførlig belyst og det er ikke tvil om at moderne landbruk er med og bidrar til dette. Hvor stor andelen er kan være gjenstand for diskusjon. Det er grunn til å stille seg skeptisk til de beregninger og data som er nyttet.

Når det gjelder siloanlegg er det oppgitt 29 anlegg i Marker som sogner til nedslagsfeltet til Haldenvassdraget. En rekke anlegg ble kontrollert i 1979 og det ble da gitt pålegg om tiltak for utbedring av de som hadde mangler. Det er oppgitt 10 anlegg med mindre feil og 7 anlegg med større feil og mangler i handlingsprogrammet. Av disse har alle som i dag bruker siloanlegg meldt i fra om at utbedring er foretatt.

Det er i Marker i bruk 11 anlegg med NaCh - halmfluting. Kapasiteten blir ikke utnyttet på langt nær så mye i dag som tidligere, da det nå blir tørrlutet ganske mye halm hos brukere som har anlegg for vårluting. Forurensingsproblemene har avtatt vesentlig på dette område de siste 3-4 årene fra disse brukene.

Når det gjelder utbedring av gjødsellager, så har det blitt planlagt og utført på flere bruk i 1982 og 83.

Av tabell 7 framgår at det i 1982 var registrert 141 antall husdyrbruk, mens det i dag er igjen ca. 100 stk.

Videre ble det antydnet at det var 47 bruk med utilfredsstillende lagerforhold og at det var utarbeidet 17 planer mens 9 tiltak var fullført.

Dr. i dag står det igjen kun 2-3 bruk hvor planlegging ikke er foretatt. På bruk hvor planlegging er utført er nå de planlagte tiltak i alt vesentlig fullført.

Avlopsvann fra melkerom blir hos nær sagt alle mjølkeprodusenter ledet til gjødeselkjeller.

I de siste 10 årene er det i Marker dyrket opp et areal på ca. 2.300 dekar.

Etter at tilskudd til nydyrking nå er tatt bort, med unntak for utbyggingsbruk, er det grunn til å anta at aktiviteten vil gå vesentlig ned.

Sign. lbn.

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

Landbruksnemnda		Fylkeslandbruksstyret	
i Marker			
Møte	Sak	Møte	Sak
27.mars 1984	16/1984		
Reg.nr.	Tidl. sak	Reg.nr.	Tidl. sak

side 2

Oppdyrking av myrområder er nå lite aktuelt og vil nesten opphøre. Bakkeplanering vil nok fortsatt bli aktuelt. Både ved evt. nydyrking og bakkeplanering vil det bli gitt pålegg om at dette utføres slik at erosjon unngås i størst mulig grad. Overflatevann vil bli samlet opp og ført videre i lukka avløp. Disse arealer vil bli anbefalt tilsådd med grasvekster de første årene etter planering og nydyrking. Likeså skal skråninger som blir dannet etter planering bli tilsådd med gras.

Mekaniseringen av jordbruket med mer effektivt utstyr har blant annet ført til at høstpløyningen nå blir utført seinere på høsten. Med 4-hjulstrekkere kan pløyningen utføres under vanskeligere forhold enn tidligere. Bla. av hensyn til mest effektiv ugrasbekjempelse, blir ikke pløyningen utført tiddlig på høsten slik det er antydnet i handlingsprogrammet, men seinest mulig.

Med den betydelige nedgang i antall husdyr, særlig storfe, som er skjedd i Marker, er det ikke mulig at husdyrgjødsel utgjør samme næringsmengde i dag som tidligere. I Marker er det ikke i noen stor grad skjedd konsentrasjon av storfe, men det er blitt adskillig mindre dyretall som følge av at flere og flere har sluttet med husdyr.

Det er få husdyrbruk i Marker som mangler tilstrekkelig lagerkapasitet slik at det er behov for vinterspredning av husdyrgjødsel. De fleste har kapasitet for å lagre gjødsel i 8 mnd. Tømming av gjødsellagrene kan utføres om våren og høsten.

Bruk av handelsgjødsel har økt i tiden 1945-1980 med ca. 200 % N og 30 % P i følge handlingsprogrammet, mens avlingene pr. da. havdes å ha økt med 20 %.

I følge statistisk sentralbyrå lå avlingene i 1945 av bygg, hvete og havre på ca. 200 kg pr. da. mens det i dag ofte tas avlinger på over 400 kg, altså en avlingøking på 100 %. Totalt økte jordbruksavlingene i nevnte tidsrom med minst 50-60 %.

En må i dag anta at gjødslingen har blitt forholdsvis sterkere, slik at det nå må forutsettes å finne sted større utvasking i dag enn tidligere, men det er vanskelig å angi hvor mye dette utgjør.

Tilførsel av plantenæringsstoffer som følge av at jordbruksarealer oversvømmes vår og høst er mest utpreget i Øymarksjøen. Ved en mer påpasselig regulering kan mye av dette elimineres bort.

Forurensing fra skogbestand ved borttransporten av nitrogen og andre næringsstoffer er liten. Gjødsling på skogsmark har liten utbredelse. Snauhogster kan derimot føre til nitratutvasking på bedre boniteter, med ikke for låg PH-verdi. Utvasking av N fra turlig jordsmonn viser seg å være ca. 0,1-0,2 kg og for P bare

Sign. Lbn.

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

Landbruksnemnda		Fylkeslandbruksstyre	
i Marker			
Møte	Sak	Møte	Sak
27.mars 1984	16/1984		
Reg.nr.	Tidl. sak	Reg.nr.	Tidl. sak

noen få gram pr. dekar i året.

side 3

I handlingsprogrammet er det satt opp en liste over forslag til tiltak for å redusere forurensingen fra landbruksnæringen.

Avrenning fra gjødsel:

Utette gjødselkjellere utbedres og bygges ut. Kapasiteten på på gjødselkjellere utvides for å unngå vinterspredning. Restriksjoner på spredning av husdyrgjødsel på eng uten nedmolding. Som virkemidler foreslås tilskudds- og lånemuligheter (ordninger), økt planleggingskapasitet, regulerende regelverk og økt kontrollvirksomhet. En vil her bemerke at kontrollvirksomheten bør utøves av fylkesmannen.

Programmet foreslår restriksjoner på spredning av husdyrgjødsel på arealer som er utsatt for oversvømmelser. I tillegg kan det vurderes om oppdemming bør oppheves.

Mengder ved bruk av handelsgjødsel vurderes på grunnlag av kostnad/utbytte og jordanalyser. Det foreslås prisregulerende tiltak og informasjon. Bruk av radgjødslingsutstyr for effektiv gjødsling.

Avrenning fra erosjonsprodukter.

Ved bakkeplanering legges det vekt på å plasere utløp av samlegroft slik at erosjon ikke oppstår. 2-3 m fyllingsrende mot planerte felt tilsås, senking, groft bak fyllingsrende, tilførsel av kolakk-slam og jordforbedringsmidler.

For å redusere erosjon betinget av jordbearbeiding foreslås kotepløying med vendepløyg, bruk av engelsk plog, mindre jordarbeiding (grunn harving med dypere jordarbeiding med faste mellomrom) permanent vegetasjonsdekke i dalbunner og på flomutsatte arealer, krav om vårpløying av flomutsatte og sterkt hellende arealer, flomvoller mot tilstøtende flomutsatt dyrka mark. Tiltakene gjennomføres ved hjelp av informasjon, muligheter for bruk av skattefrie fondsavsetninger til innkjøp av redskap samt regulerende regelverk.

I stedet for permanent vegetasjonsdekke i dalbunner kan det settes ned synkekummer for oppfangning av overflatevannet og lede det ned i lukket grøftesystem. En må også være skeptisk til for mye vårpløying, da den stive leirjorda i . . . trenger høstpløying og telearbeiding.

Avrenning fra myr.

Restriksjoner på oppdyrking av myr i nedbørsfeltet til entrofe innsjøer.

Silopressaft.

Oppsamling og forskriftsmessig disposisjoner av pressaft, standardheving av eksisterende anlegg. Tiltakene gjennomføres ved forskrifter og kontroll.

Sign. Lbn.

Sign. Fl.st.

Uskrift sendt til

Landbruksnemnda		Fylkeslandbruksstyre	
i Marker			
Møte	Sak	Møte	Sak
27. mars 1984	16/1984		
Reg.nr.	Tidl. sak	Reg.nr.	Tidl. sak

side 4

Melkeromsavløp.

Avløp ledes til gjødselkjeller eller til eget infiltrasjonsanlegg. Omlegging av vaskerutiner/måter som bidrar til å redusere forurensingsmengden. Tiltakene gjennomføres ved kontroll, pålegg om tiltak, informasjon og miljøvennlige vaskemidler.

Vassdragforbundet vil tilrå at det arbeides for å skape større forståelse hos den enkelte gårdbruker for den vannforurensing ulike landbruksaktiviteter fører med seg. Som et ledd i dette arbeidet vil forbundet ta initiativ til å få utarbeidet en brosjyre/folder som beskriver betydningen av jorderosjon og næringsutvasking fra dyrka mark og som gir en oversikt over alternative drifts- og utstyrmessige tiltak som vil kunne bidra til å redusere dette forurensingsbidraget til vassdraget.

Det bør knyttes noen kommentarer til avsnittet om "Næringsavrenning fra dyrkede arealer", på side 4, bilag 1.

Avrenninger fra dyrkede arealer er basert på målinger/beregninger utført av Lundekvam, NLH, og viser en spesifikk tilførselkoeffisient på 85 kg./km² pr. år. for fosfor og 4600 kg/km²/år for nitrogen.

Undersøkelser utført av institutt for jordkultur viser at det ikke er noen avrenning av nitrogen ved gjødsling inntil 10 kg. N/da. Ved moderat gjødsling over 10 kg N/da vil en få avrenning av nitrogen på 1000-2000 kg/km²/år. Fosfor bindes godt i jorda, og det blir svært liten avrenning av dette stoffet.

Marker landbruksnemnd er stort sett tilfreds med de forslag til tiltak som er nevnt i handlingsprogrammet. De er i overensstemmelse med de oppgaver landbrukerne har arbeidet med og interessert seg for de siste årene. Den stadig økende forurensing av vannet i Haldenvassdraget har vært samtalemne i flere år. Enhver praktisk utøver gjør sitt beste for å eliminere sin medvirkning til forurensingen.

Landbruksnemnda mener det er viktig med en bred opplysningsvirksomhet og at det blir gitt både økonomiske og forvaltningsmessige virkemidler til landbruket for å ta sin del av arbeidet med å beholde Haldenvassdraget som en viktig resurs for framtidige generasjoner.

Ørje den 19.3.84.

Aleks. Holund
Aleks. Holund.
herredsaqr.

Landbruksnemndas uttalelse:

Landbruksnemnda slutter seg enstemmig til herredsaqrnomens utredning og vil understreke viktigheten av at hver enkelt gjør sitt beste for å begrense forurensningen av Haldenvassdraget.

Sign. Lbn.

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

Utskrift av møtebok

for Aremark kommunestyre

i møte den 21. juni 1984.

Av 17 medlemmer var 17

tiltaks (med og uten møtebilde varapendlinger).

FRILUFTSNEMNDA I ØSTFOLD

28 JUNI 1984

NR. 5590/84

NR. 731.211.3

Sak 62/84. Handlingsprogram for Haldenvassdraget.

Kommunestyrets vedtak:

Aremark kommunestyre slutter seg til innkomne uttalelser fra landbruksnemnda, innlandsfiskenemnda, friluftsnemnda, helserådet og bygningsrådet i Aremark.

Det må arbeides aktivt for å få et renere vassdrag, og kommunen ser positivt på alle tiltak som er med på å bedre vannkvaliteten i vassdraget. Men det forutsettes at alle tiltak som blir besluttet iverksatt er fundamentert på reelle undersøkelser og faktiske forhold.

Vedtaket var enstemmig.

Aremark, den 22. juni 1984.

Rett utskrift.

Aremark Kommunestyre
Aslaug Haugeby
 Aslaug Haugeby.

Utskrift er sendt:

Haldenvassdragets Vassdragsforbund, v/Torodd Hauger,
Dronningensgt. 1, 1500 Moss.

Saksframlegg

401

Kommune	Styre råd, utvalg m. v	Motested	Mote dato
Aremark	Formannskapet	Herredshuset	10. mai 1984.

Sak nr

96/84.

HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET.

K. 62/84

Vedlagt uttalelse fra:

Landbruksnemnda i Aremark av 6/3-84.

Innlandsfiskenenemnda i Aremark" 28/3-84.

Friluftsnemnda i Aremark " 31/3-84.

Helserådet i Aremark " 5/4-84.

Bygningsrådet i Aremark " 11/4-84.

Kontorsjefen foreslår at formannskapet legger saken fram for kommunestyret med forslag til slikt vedtak:

"Aremark kommunestyre slutter seg til innkomne uttalelser fra landbruksnemnda, innlandsfiskenenemnda, friluftsnemnda, helserådet og bygningsrådet i Aremark.

Det må arbeides aktivt for å få et renere vassdrag, og kommunen ser positivt på alle tiltak som er med på å bedre vannkvaliteten i vassdraget. Men det forutsettes at alle tiltak som blir besluttet iverksatt er fundamentert på reelle undersøkelser og faktiske forhold."

Formannskapets innstilling til kommunestyret:

Kontorsjefens forslag vedtas.

Innstillingen var enstemmig.

Kommunestyrets vedtak:

Formannskapets innstilling enstemmig vedtatt.

Sign

Utskrift sendt til

Haldenvassdragets Vassdragsforbund,
v/Torodd Hauger,
Dronningensgt. 1,
1500 Moss.

MØTEBOK

Lbn /Fl.st

Landbruksnemnda i Aremark		Fylkeslandbruksstyre	
Møte 6/3-84	Sak 3/84	Møte	Sak
Reg nr.	Tidl. sek	Reg nr	Tidl sek

Side 1.

HALDENSVASSDRAGETS VASSDRAGSFORBUNDS HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENSVASSDRAGET - UTTALELSE.

Handlingsprogrammet bygger på en vurdering av dagens forurensingssituasjon og -utvikling, samt en oversikt over forurensende aktiviteter og et forurensingsregnskap. Dette er bakgrunn for en planmessig opptrapping av arbeidet med å begrense forurensingstilførselen til vassdraget.

Generelt kan det registreres at vassdragets nordlige del er i en alvorlig situasjon, der en reversering av overgjødningen er et absolutt nødvendig tiltak. For den nedre delen som omfatter Aremark, blir oppgaven å forebygge ytterligere forurensingspåvirkning.

Landbruksnemnda i Aremark ser det som svært positivt at oppmerksomheten nå rettes mot hele vassdraget og aktivitetene i nedslagsfeltet. Det er helt klart at en forbedring av forholdene er nødvendig. Problemet er å fordele plikter og kostnader til rensing/forbedring i forhold til forurensende aktivitet og mulighet for innen forsvarlige grenser å oppnå en bedre situasjon.

Handlingsprogrammet fokuserer landbruket som en meget viktig forurensingskilde. Landbruksnemnda vil i den forbindelse minne om at landbruket er basisnæring i det omhandlede området. Fokuseringen gjøres ved hjelp av utviklingstrender og registrerte tall dels fra vassdragets nedslagsfelt og dels fra landet totalt. Utviklingen i landbruket er svært ulik for landet og det aktuelle nedslagsfeltet. Det kommer ofte ikke fram i vurderingene. Talleksempler fra nedslagsfeltene viser også en noe lettvinnt behandling av nedslagsfeltets avgrensning i forhold til tallene fra kildematerialet.

De nevnte forhold sammen med svært mange antagelser i framstillingen gjør at notatet er noe vanskelig å kommentere.

Handlingsprogrammets forslag til tiltak og virkemidler bygger til en stor del på de nevnte antagelser. Forurensingsproblemet er så alvorlig og vanskelig at det fortjener en noe fastere presentasjon og behandling.

Sign Lbn

Sign Fl.st

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Lbn / Fl st

Side

Landbruksnemnda		Fylkeslandbruksstyre	
i Aremark			
Møte	Sak	Møte	Sak
6/3-84	3/84		
Reg.nr.	Tidl. sak	Reg.nr.	Tidl. sak

Side 2.

Landbruksnemnda vil ut fra de gitte forutsetninger komme med enkelte bemerkninger til de deler som omhandler landbruket.

All biologisk aktivitet gir en viss avrenning av næringsstoffer. Avrenning fra jord- og skogbruk består derfor til en del av denne bakgrunnsavrenningen, samt den ekstra avrenning som landbruksdrift måtte føre med seg.

Mekeproduksjonen i Aremark drives av stadig færre produsenter. For siloanlegg er forholdet at de bruk som har større feil og mangler, er under avvikling. Her er virkemidlene med mulighet for inndraging av produksjonstilskudd svært sterke, og det må påregnes at alle anlegg om få år vil være i samsvar med retningslinjene.

Det samme forholdet gjelder delvis for gjødselkjellerne. Flere bruk med utilfredsstillende lagerforhold avvikler eller skal i nær framtid avvikle husdyrholdet. Brukere som har 4 - 5 år igjen til pensjon og opphør av husdyrproduksjon, kvier seg for en investering på kanskje 50 - 100 000 kr. De ønsker derfor å benytte eksisterende anlegg på beste måte fram til avvikling. Noen kjellere er også utbedret etter forskriftene uten å benytte låne- og tilskuddsordningen.

Hålmluting etter Bäckmanns metode har omtrent opphørt i Aremark. Det alt vesentlige av lutet halm er nå tørrlutet og uten avrenning.

For nydyrking er det henvist til St.melding 32 og nevnt 1 mill. i økt jordbruksareal fram til 1990. Det står også i nevnte melding at 3/4 av denne økning skal skje i næringsssvake områder som ikke omfatter Haldenvassdragets distrikt.

Oppdyrking av myrarealer har skjedd, men denne jordtypen egner seg best for grasproduksjon. Ved ensidig kornproduksjon skaper oppdyrket myr problemer bl.a. for bæreevne. Den dominerende kornproduksjonen i distriktet skulle tilsi en beskjeden oppdyrking av myr i framtida.

Omlegging fra kombinert drift med eng og åker til rent åkerbruk er et resultat av den sentrale landbrukspolitikken. Fôrproduksjon er kanalisert til andre distrikt, mens det sentrale Østlandsområdet sitter igjen med kornproduksjonen.

Sign Lbn

Sign Fl st

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Lbn./Fl.st.

S.

Landbruksnemnda i Aremark		Fylkeslandbruksstyre	
Møte 6/3-84	Sak 3/84	Møte	Sak
Reg.nr	Tidl. sak	Reg.nr	Tidl. sak

Side 3.

Uttalelsen om "tidlig høstpløying" er noe lettvtint. De aller fleste venter med pløyingen for å unngå oppspiring av kveke. Da pløeyeforholdene er svært ulike fra år til år, er det klart at en må ha noe sikkerhetsmargin for å være sikker på å få utført arbeidet.

Tilstrekkelig spredeareal for husdyrgjødsel er ikke noe problem for husdyrbruk i Aremark. Ren overflatespredning på eng forekommer i minimalt - hvis noe - omfang. Husdyrgjødselvolumet har avtatt betydelig samtidig som egnet spredeareal har økt.

Under "strukturendringer i husdyrholdet" er det også antatt at næringsinnholdet i husdyrgjødselen er av samme størrelseorden som tidligere. Tabellen på side 20 viser at antall storfe i området er redusert med ca. 12 000, samtidig som antall svin er økt med ca. 2000. En påstand om at gjødselnæringsinnholdet etter en reduksjon av 10 000 dyr er ubetydelig, er helt urimelig og svekker resonnementet.

Det kan også opplyses at fôr med høy fordøyelighet gir mindre ufordøyde rester i form av gjødsel enn mindre næringsrikt fôr. Restnæring i gjødsel blir i alle fall frigjort av mikroorganismene i jorda.

Vinterspredning av husdyrgjødsel vil på noen års sikt være eliminert, da gjenværende husdyrproduksjon da skal ha minst 8 mnd. lagervolum.

I kapitlet om økt bruk av handelsgjødsel kan en stille spørsmål ved riktighet av tall og resonnement. I "Fra sigden til skurtreskeren" går det fram at middels årsavling for korn i Østfold har økt fra 200 kg i 1945 til ca. 380 kg i 1978, altså nær 100 % økning og ikke 20 % som er hevdet. Samtidig som bruken av handelsgjødsel har økt, har bruken av husdyrgjødsel avtatt - særlig i Østfold.

Ved vurdering av forurensing fra tidvis oversvømte områder, vil landbruksnemnda minne om at vassdraget i Aremark er oppregulert, og at oversvømming derfor er påtvunget ellers tørrlagte arealer.

I handlings programmet slås det fast at det for de nedre deler av vassdraget gjelder å forebygge ytterligere forurensingspåvirkning. Ved å ta i bruk

Sign. Lbn

Sign. Fl.st

Utekrift sendt til

MØTEBOK

Lbn / Fl st

Landbruksnemnda i Aremark		Fykealandbruksstyre	
Møte 6/3-84	Sak 3/84	Møte	Sak
Reg nr.	Tidl. sak	Reg nr.	Tidl. sak

Side 4.

dagens virkemidler kan man for Aremarksjøen og Aspern teoretisk redusere fosforbelastningen til ca. 40% av betenkelig nivå.

Med hensyn til framstillingen etter Vollenweiders modell vil en bemerke at det synes å være en logaritmisk presentasjon. Det gjør at forbedring ved å ta i bruk gjeldende regelverk er tallmessig større i de verst forurensede områder. I figuren visuelt gir inntrykk av.

Når det gjelder tiltak i områder med spredt bebyggelse er det nevnt at bygningsrådene bør følge en restriktiv linje og begrense spredt bebyggelse til boliger tilknyttet stedbunden næringsvirksomhet. Landbruksnemnda vil sterkt understreke at spredt bebyggelse flere steder er nødvendig for å opprettholde nødvendige grendefunksjoner. Spredt boligbygging har også meget beskjedent omfang i dag.

Etter en vurdering av forholda i nordre del av vassdraget foreslår Forbundet et sett av driftstekniske, forvaltningsmessige og økonomiske virkemidler. Landbruksnemnda vil fullt ut støtte bruken av gjeldende regelverk, men påpeke at flere av forslaga går langt ut over gjeldende regel- og lovverk. Nemnda finner ut fra det framlagte dokument, som på flere punkter har svak underbygging av sine påstander, ikke å kunne gå inn for spesielle regler og lover i dslagsfeltet som vil få svært alvorlige følger for en næring som for Aremarks del er basisnæring. Flere av de nevnte nye virkemidlene er knapt påregnelige. Bl.a. vil en egen prisregulering på kunstgjødsel / korn for spesielle distrikter være umulig å administrere.

Når det gjelder forslaga i tabell 10 har nemnda følgende kommentar: Avrenning fra gjødsel har tilstrekkelige forskrifter i dag. Det bør satses på enkel informasjon.

For periodevis neddemma arealer må det aksepteres restriksjoner på spredning av husdyrgjødsel. Det må da påpekes ^{også} at demningsreglementet har ansvaret for dette problemet og at en endring i reglementet kan bedre forurensingsproblemet.

Husdyrgjødsel spredd på eng er ikke noe problem i Aremark.

Prisregulerende tiltak mot overoptimal gjødsling kan ikke praktiseres i av-

Lbn

Sign. Fl st

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Lbn / Fl.st

Landsbruksnemnda i Aremark		Fylkeslandbruksstyret	
Møte 6/3-84	Sak 3/84	Møte	Sak
Reg.nr	Tidl. sak	Reg.nr	Tidl. sak

Side 5.

grensa områder. Gjødslingsgraden er også i dag bestemt etter en økonomisk vurdering.

Når det gjelder radgjødsling vil en anslå at 70 - 80 % av kornarealet i Aremark blir radgjødsla i dag.

Ved bakkeplanering bør regelverket skjerpes når det gjelder tilsåing av skjæringer. Tilførsel av strukturbedrende materiale som husdyrgjødsel eller kloakk-slam bør kunne sikres gjennom regelverk.

Krav om vårpløying vil få svært store konsekvenser for avlingene. Jordsmonnet langs vassdraget har basis i leire og denne behøver den televirkningen som høstpløysle får. Vårpløying gir utsatt såtid og strukturproblemer.

Ellers stiller landbruksnemnda seg positiv til informative tiltak. Alle er interessert i et rent vassdrag, men kunnskapsnivået omkring forurensningsproblemerne bør høynes. Det vil også gi en bedre mottakelse av nødvendige pålegg og restriksjoner.

Blant forslaga til tiltak innenfor landbruksnæringa finner en mange som allerede er satt ut i livet og der virkemidlene er etablert. Med henvisning til handlingsprogrammet der oppgaven for den nedre delen av vassdraget blir å forebygge ytterligere forurensningspåvirkning, synes noen av forslage å gå langt ut over det som synes ønskelig og nødvendig.

Gjeldende regelverk sammen med økt informasjon og evt. en noe bedre kontroll burde klare å holde problemet i nedre deler av vassdraget godt innenfor handlingsprogrammets intensjoner.

Rett utskrift:

Aremark, 2. april 1984.

Inger Svarød
Inger Svarød.

10 81 s. Linnas Oslo

50

Sign. Lbn

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

Rød, den 28/3-1984.

Aremark kommune,
formannskapet,
1770 Aremark.

Innlandsfiskenemnda behandlet i møte den 27/3-84 "Handlingsprogram for Haldenvassdraget".

Nemnda ser positivt på alle tiltak som fører fram til et renere vassdrag, og har intet å bemerke til "handlingsprogrammet."

Innlandsfiskenemnda i Aremark.

Nils Aanonsen (sign.)

formann.

Utskrift av møtebok

Kommune	Styre, råd, utvalg m.v.	Møtested	Møte dato
Aremark	Friluftsnemnda	Herredshuset	31. mars 1984.
Sak nr.			
<p>1/84. HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET.</p> <p>Oversendt fra kommunen til uttalelse.</p> <p>VEDTAK:</p> <p>Nemnda konstaterer at det er i de øverste deler av vassdragets nedbørsfelt den største forurensning skjer. Nemnda vil henstille til kommunen å bruke sin innflytelse på tiltak som raskt kan forebygge forurensningen fra denne del av nedslagsfeltet. En ser dette som en overordnet trivselsfaktor for dem som bor ved og ferdes i vassdraget.</p> <p>Nemnda savner i handlingsprogrammet et punkt som klargjør hvem som har det utførende ansvar for at utslippsbestemmelser overholdes. Nemnda anbefaler at det tas med et punkt om dette, og at kontrollen følges opp snarest mulig både for campingplasser o.l., hytter og boliger som ligger til vassdraget. Videre bør det gjennomføres renovasjonsordninger for den allmenne ferdsel i vassdraget.</p> <p>Rett utskrift:</p> <p>Aremark, 2. april 1984.</p> <p><i>Inger Svarød</i></p> <p>Inger Svarød.</p>			
Sign	Utskrift sendt til		

MØTEBOK

AREMARK

helseråd

HERREDSHUSET

5. april 1984.

1/84

HANDLINGSPROGRAM FOR HALDEN-VASSDRAGET.

Etter at samtlige medlemmer av Aremark helseråd har hatt anledning til å gå igjennom det av Halden-vassdragets Vassdragsforbund foreslåtte handlingsprogram for Halden-vassdraget og har diskutert dette, er man kommet fram til å ville gi følgende uttalelse til Aremark kommunestyre:

VEDTAK:

Aremark helseråd finner det av stor betydning for den fremtidige hygieniske tilstand i Halden-vassdraget at de 4 kommunene langs vassdraget samarbeider etter en felles plan for renovering av vassdraget, styrt av Haldenvassdragets Vassdragsforbund og finner å ville anbefale Aremark kommunestyre å støtte lojalt opp under alle de tiltak som blir iverksatt for å gjøre vassdraget mest mulig hygienisk og trivselsmessig tilfredsstillende.

HELSE RÅDSORDFØRERENS FORSLAG TIL VEDTAK ENSTEMMIG VEDTATT.

Sign
 H. K. J. [Signature]
 H. K. J. [Signature]
 H. K. J. [Signature]

Fylkeslegen i Østfold
 Aremark formannsskap.

AREMARK BYGNINGSRÅD

TELEFON 99 225
1770 AREMARK

HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENSVASSDRAGET.

UTTALELSE FRA AREMARK BYGNINGSRÅD

Handlingsprogrammet gir et relativt godt bilde av forurensningssituasjonen i Haldenvassdraget og hvor den er størst. Det går klart fram at forurensingen er betydelig i de øvre deler av vassdraget, og at de nedenforliggende sjøene som Femsjøen, Aspern, Ara og delvis Nymarksjøen i praksis fungerer som rensesanlegg for de ovenforliggende sjøene.

Til tross for disse oppstrøms sjøenes tilførsel av forurensning samt forurensning fra omkringliggende områder, bedres vannkvaliteten jo lenger ned i vassdraget man kommer.

Aremark Bygningsråd er i utgangspunktet enig i at ethvert tiltak som er med på å bidra til en bedre vannkvalitet i vassdraget er positivt, under forutsetning av at de tiltak som blir iverksatt har bakgrunn i stedlige undersøkelser, faktiske forhold og vitenskapelig forskning.

Områdene 5 og 6 i Handlingsprogrammet mellom sidene 21 og 22 som representerer det meste av Aremark Kommune, bidrar med knapt 12 % av den totale forurensingen.

Aremark kommune har investert i rensetiltak ca. 3.300.- pr. innbygger og ligger i forhold til andre kommuner således meget godt an.

Aremark Bygningsråd vil allikevel ikke gå inn for forandring av eksisterende planer om nye rensetiltak. Dessuten vil bygningsrådet gi sin fulle støtte til kampanjen for fosfatfrie vaskemidler.

AREMARK BYGNINGSRÅD

TELEFON 99 225
1770 AREMARK

Tabellen i Handlingsprogrammets side 25 viser at forurensningsbegrensende tiltak som iverksettes i Ara/ Aspern-området vil bare ha ca. 25 % virkning i forhold til samme tiltak i Bjørkelangen området.

Med hensyn til landbrukets bidrag til forurensningen er dette bl.a. i Handlingprogrammet side 31 påstått å representere over 60 % av den totale forurensningen.

Denne konklusjonen er trukket og oppgitt i eksakte tall, selv om det tidligere i programmet er brukt uttrykk som "det er grunn til å anta", "ca", "omtrent" o.s.v. på sidene 15, 18, 19 og 20, om tall og argumenter som underbygger påstandene på side 31.

Etter Aremark Bygningsråds syn er det vanskelig å kunne godta det tall som er oppgitt som landbrukets andel av forurensningen, primært på bakgrunn av forannevnte upresise formuleringer som er lagt til grunn og trukket konklusjon av, sekundært at det

på side 19 i programmet hevdes at jordbruksavlingen i perioden 1945 - 1980 er øket med 20 % ,mens man i annen statistikk kan finne at avlingsøkningen fra slutten av 50- årene til idag er på minst 50 %.

Det stilles også endel spørsmål ved de foreslåtte tiltak og virkemidler på sidene 33-36 bl.a. kan navnes "fastsette tidspunkt for når gjødsling bør foregå", "prisregulerende tiltak", m.fl.

KONKLUSJON

Aremark bygningsråd er fullt ut innforstått med de problemer foruresningen i Haldenvassdraget skaper, likeledes vanskene med å ta hand om og hvilke tiltak som bør settes inn for å gi resultater.

Generelt vil det sies at ethvert tiltak som er med på å bedre vannkvaliteten i vassdraget er positivt, spesielt om resultatene vil stå i forhold til innsatsen.

Det må imidlertid være en klar forutsetning at tiltak som blir besluttet iversatt er fundamentert på reelle undersøkelser og faktiske forhold.

AREMARK BYGNINGSRÅD

TELEFON 99 225
1770 AREMARK

I skriv fra Landbruksdepartementet av 15/3-84 med ref. 1878/84 JB EB/HS (kopi vedlagt), bekrefter noe av den tvilen bygningsrådet har til undersøkelsene og konklusjonene i Handlingsprogrammet.

En ting synes imidlertid klart, og det er at størst uttelling av iversatte tiltak fåes jo lengere opp i vassdraget man kommer, og det er således riktig å satse mest der.

47/84

A
SAK 140 /84 - HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET -
UTTALELSE

Halden, 16.april 1984

Til formannskapet

Haldenvassdragets Vassdragsforbund har utarbeidet et handlingsprogram med forslag til tiltak mot forurensninger i Haldenvassdraget. Programmet er sendt de berørte kommuner til uttalelse. I sitt oversendelsesbrev, datert 16.januar 1984, ber Vassdragsforbundet om at saken forelegges for kommunens bygningsråd, helseråd, friluftsnemnd, jordstyre og innlandsfiskenemnd. Saken er herfra forelagt de nevnte instanser. Uttalelsene følger saken som trykte vedlegg, bygningsrådet (vedlegg 1), friluftsnemnda (vedlegg 2), jordstyret (vedlegg 3), innlandsfiskenemnda (vedlegg 4). Saken er ennå ikke ferdigbehandlet i helserådet, men helserådets uttalelse forventes å foreligge før behandlingen i kommunestyret.

Bygningsrådet tar i sin uttalelse opp spørsmålet om å kreve rensesiltak for eksisterende utslipp. Dette er en sak som ikke spesielt berører Haldenvassdraget, men i like stor utstrekning øvrige vassdrag i kommunen. Jeg er enig med bygningsrådet i at dette er et viktig spørsmål som kommunen bør utrede. Dette forutsetter jeg blir tatt opp som egen sak.

For øvrig vises det til uttalelsene.

Jeg finner ikke grunn til å kommentere eller utdype nærmere innholdet i det fremlagte handlingsprogram. Programmet omfatter hele vassdraget ned til og med Femsjøen. Det er i de øvre områdene med stor befolkningstetthet, hvor tiltakene for å redde vassdraget primært må settes inn. Vassdraget er særlig viktig for Halden kommune idet det er kommunens hovedvannkilde. Teknisk etat har i brev av 12.april d.å. uttalt seg om vassdraget som vannkilde. I brevet sies det bl.a. følgende:

"....."

Ca. 90% av kommunens innbyggere har vassdraget som drikkevannskilde, og kvaliteten på vannet er ikke så god som ønsket. Man frykter derfor at selv en liten forverring av råvannskvaliteten kan utløse drastiske tiltak i form av rensaneanlegg og/eller overføring av vann fra mindre berørte vassdrag. Dette kan skje ved innpodning av blågrønnalger fra de store oppblomstringer i de øvre deler av vassdraget til de nedre. Rapporten peker spesielt på denne faren, og den kan skje over meget kort tid.

....."

- 2 -

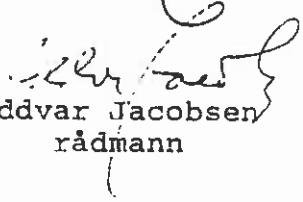
Haldenvassdraget har også sin store verdi som rekreasjonsområde for bl.a. befolkningen i Halden-distriktet.

Ut fra de ovenfor nevnte forhold bør Halden kommune støtte de tiltak som tas opp i handlingsprogrammet for å bedre forurensningssituasjonen i Haldenvassdraget. Deler av Haldenvassdraget er så sterkt belastet av forurensninger at det synes riktig at også statlige myndigheter medvirker økonomisk til en løsning av problemene. Det kan her være nærliggende å sammenligne med de aksjoner som tidligere er gjennomført for Mjøsa/Glomma og Iddfjorden.

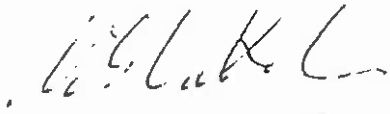
Idet det vises til ovenstående foreslår jeg at formannskapet forelegger saken for kommunestyret med følgende forslag til

v e d t a k :

Halden kommunestyre slutter opp om de tiltak som Haldenvassdragets Vassdragsforbund foreslår i sitt handlingsprogram for å bedre forurensningssituasjonen i Haldenvassdraget. For å begrense skadevirkningene for vassdraget bør tiltakene igangsettes så snart som mulig. For å oppnå dette bør staten medvirke økonomisk som ved de tidligere aksjoner i andre særlig belastede vassdrag, jfr. Mjøsaksjonen.

Oddvar Jacobsen
rådmann

Nils Vattekar
kontorsjef

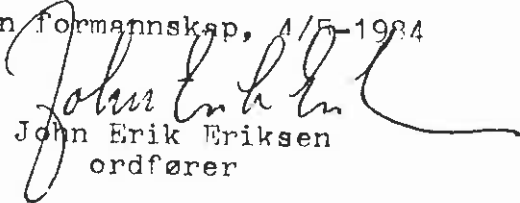
NB!

Handlingsprogrammet er tidligere sendt formannskapets medlemmer.

Formannskapet behandlet saken i møte 3/5-1984 (sak 140/84) og foreslår enstemmig for kommunestyret at rådmannens innstilling vedtas.

Halden Formannskap, 1/5-1984

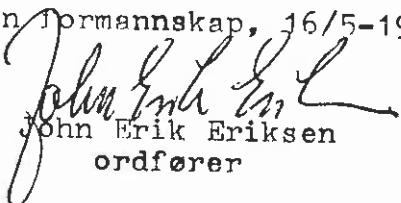

John Erik Eriksen
ordfører

Kommunestyret behandlet saken i møte 15/5-1984.

Berit Lindstrøm (SV) fremmet følgende tilleggsforslag:
Halden kommune vil, gjennom en holdningskampanje for redusert bruk av fosfatholdige vaskemidler, henstille til forbrukere og forretningsdrivende å gå aktivt inn for bruk av slike vaskemidler.

Beslutning enstemmig:
Formannskapets innstilling vedtas med tillegg av Berit Lindstrøms forslag.

Halden Formannskap, 16/5-1984

John Erik Eriksen
ordfører

Halden kommune
Bygningssjefen

7 3)
Vællig

HALDEN BYGNINGSRÅD.
SAK NR 48/84.
DATO 15/3-84.
HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET (FORSLAG TIL TILTAK
MOT FORURENSNINGER).

SAKSFRAMLEGG:

Haldenvassdragsforbundet har utarbeidet et handlingsprogram som innebærer en planmessig opptrapping av arbeidet med å begrense forurensningstilførselen til Haldenvassdraget. I forbundets vedtak av 8/11-f.å. heter det:

"Haldevassdragets Vassdragsforbund gir sin tilslutning til det fremlagte utkast til handlingsprogram for Haldenvassdraget. Handlingsprogrammet oversendes til kommunestyrebehandling i de respektive kommuner med Vassdragsforbundets anmodning om at programmet legges til grunn for videreføringen av opprydningsarbeidene. Programmet bør legges frem for bygningsråd, helseråd, friluftsnemnd, jordstyret og innlandsfiskenemnder før saken tas opp med kommunestyret.

Etter den lokale behandling av programmet oversendes dette, sammen med avgitte uttalelser og vedtak til Miljøverndepartementet. Forbundet vil samtidig be om et møte med representanter for Departementet, hvor forbundet pva. medlemmene tar opp spørsmålet om bl.a. økt finansieringsbistand til fullføringen av de kommunale opprydningsarbeider."

Bygningsrådet er bedt om å uttale seg i saken. Hvert av bygningsrådets medlemmer fikk under januar-møtet utlevert et eksemplar av handlingsprogrammet. Jeg vil derfor nøye meg med å vise dette i det følgende.

Etter å ha gjennomgått den alminnelige forurensningssituasjonen i vassdraget, tar handlingsprogrammet for seg de ulike forurensningskilder og kommer med konkrete forslag til tiltak. Selv om situasjonsrapporten er dyster lesing, er det grunn til å merke seg at situasjonen i den nederste del av vassdraget er betydelig bedre enn den øvre del. Når det gjelder tiltakene vil jeg konsentrere meg om det området bygningsrådet er engasjert i, nemlig håndteringen av utslipp fra den såkalte "spredte bebyggelse". Etter at den nye forurensningsloven nå har trådt i kraft, har kommunene overtatt ansvaret for dette regelverk. Kommunestyret har ennå ikke tatt standpunkt til hvilket kommunalt organ som i fremtiden skal ha avgjørelsesmyndighetene i disse saker, men det må være grunn til å anta at det fortsatt vil bli bygningsrådet. Jeg viser i den anledning til en annen sak på dagens sakskart.

Handlingsprogrammets vurdering av de spredte utslipp er omtalt i kap.4,1,2 (side 28-30). Programmets konklusjoner kan oppsummeres slik:

1. Bygningsrådene anbefales å følge restriktiv linje når det gjelder etablering av ny spredt boligbebyggelse i Halden-

- 2 -

vassdragets nedbørsfelt. Spredt boligbebyggelse bør begrenses til å omfatte boliger tilknyttet stedbunden næringsvirksomhet.

2. Kommunen innfører tvungen tømming av slamavskillere/septik-tanker, samt lukkede tanker.
3. Utslipp i nedbørsfeltet bør bare godkjennes dersom toalett-avfallet føres til avløpsfrie systemer (forfoldingstolett eller vannsparende toalett med avløp til tett tank) og gråvannet filtreres ved direkte infiltrasjon, alternativt kunstige sandfiltergrøfter.

Bygningsrådets medlemmer vil uten tvil kjenne igjen disse forslag som omtrent identiske med de retningslinjer bygningsrådet allerede i flere år har fulgt når det gjelder spredte utslipp i Halden, også i nedbørsområdet for Haldenvassdraget. Bygningsrådets medlemmer skulle derfor ikke ha noen problemer med å slutte seg til de anbefalinger handlingsprogrammet trekker opp.

Jeg minner om at forurensningsloven pålegger kommunene tømming av slamavskillere/septiktanker/lukkede tanker med virkning fra 1/1-1985.

Et punkt er det imidlertid grunn til å kommentere noe nærmere. Bygningsrådet har hittil kunn håndtert utslippssøknader fra ny boligbebyggelse, eller i forbindelse med tilbygging/påbygging. Handlingsprogrammet anbefaler at bygningsrådet ber kommunestyret om fullmakt til å gi pålegg om utbedring også av eksisterende utslipp. I denne forbindelse legger man til grunn at bygningsrådet får fullmakt til også å foreskrive forenklede, midlertidige avløpsløsninger, herunder pålegg om nedsetning av tre-kamrede slamavskillere der hvor dette mangler eller hvor slamavskilleren ikke tilfredstiller forskriftenes krav til volum og standard. Det må antas at hjemmel til å gjennomføre dette finnes i den nye forurensningslovens § 86.

Spørsmålet om å påtvinge grunneiere rensing av eksisterende slipp, er et politisk spørsmål. Ikke minst dersom man i første omgang begrenser påleggene til Haldenvassdragets nedbørsfelt. Spørsmålet har vært drøftet også tidligere, bl.a. i forbindelse med avløpsplanen for Prestebakke, men har ikke vært forelagt folkevalgte organer til prinsipiell vurdering. Gjennomføring av slikt pålegg vil kreve et betydelig forberedende arbeid, og oppfølging i gjennomføringsfasen. Bygningsavdelingen har i dag neppe kapasitet til å gjennomføre slikt opplegg. Det vil i så fall antagelig bli nødvendig med å trekke inn hele etaten i arbeidet. Jeg ber om at bygningsrådet tar seg tid til å drøfte spørsmålet.

Under henvisning til overnevnte vil jeg foreslå at bygningsrådet oversender saken til formannskapet med slik

UTTALELSE:

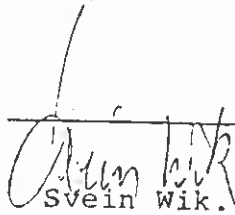
Bygningsrådet har vurdert handlingsprogrammets forslag til tiltak i områder med spredt bebyggelse og slår fast at programmets anbefalinger er i full samsvar med den praksis bygningsrådet i lengre tid har fulgt når det gjelder håndtering av spredte utslipp.

Halden kommune
Bygningssjefen

- 3 -

Bygningsrådet kan derfor uten videre slutte seg til konklusjonen i handlingsprogrammet på dette punkt.

Bygningsrådet antar at spørsmålet om å kreve rensertiltak for eksisterende utslipp, bør gjøres til gjenstand for samlet utredning før behandling i kommunestyret. Utredningen bør ta sikte på å avklare omfanget av eventuelle pålegg, frister for gjennomføring, eventuelle stimulerings tiltak m.v.

Svein Wik.
bygningssjef.

15/3-84 Rus

HALDEN KOMMUNE

FRILUFTSNEMDA
TEB/sdn

Vedlegg

UTSKRIFT AV FRILUFTSNEMDAS MØTEPROTOKOLL 15/3-1984.

Sak 14/84 - Handlingsprogram for Haldenvassdraget -
forslag til tiltak mot forurensninger.
Rapport fra Haldenvassdragets vassdragsforbund.

Det vises til sak 6/84 på møte 9/2-84, hvor teknisk
sjef M.Sæter orienterte om arbeidet og ovennevnte
rapport ble utlevert.

Forslag til vedtak

Friluftsnemda i Halden har følgende kommentarer til
Handlingsprogram for Haldenvassdraget:

- For en god del av de tiltak som er nevnt er det
allerede et regulerende regelverk som for å oppnå
den tilsiktede virkning bør håndheves fullt ut.
- Kap. 4.1.2-Tiltak i områder med spredt bebyggelse.
Det forutsettes at det innbefatter hytter og
fritidshus.
- Kap.4.1.3 - Fosfatholdige vaskemidler.
En holdningskampanje mot fosfatholdige vaskemidler
må rette seg både mot forbruker og forretningsdrivende.
Målet må være å få de fosfatholdige vaskemidler
fjernet fra hyllene i forretningene. Om målet ikke
nåes med en holdningskampanje, må det brukes andre
virkemidler, gjerne forbud, for at målet skal nåes.
- Kap.4.3 - Tiltak mot forurensninger i landbruket,
tab.10.

Erosjon/gjødsling av arealer som oversvømmes.	Regulering av vannstand i flomperioder.	Regulerende regel- verk. Kontroll.
---	---	---------------------------------------

(også positivt for friluftinteressene)

<u>Halmluting</u>	Restriksjoner	Regulerende regel- verk. Kontroll.
Beckmannsmetode	Restriksjoner	Regulerende regel- verk. Kontroll.

-Kap. 4.3 s.37

Foruten informasjon i form av brosjyrer/foldere og opplysningsmøter burde det legges opp et undervisningsprogram for bruk i landbruksskoler og studieringer innen landbruksorganisasjonene, også p.g.a. at dette er problemer som ikke bare begrenser seg til Haldenvassdraget.

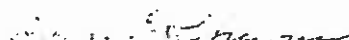
-Kap.4.4 -Restaureringstiltak.

Av tiltak i tab.11 er spesielt punktet om markvegetasjon, med mekanisk høsting for å magre ut grunnen, gunstig for friluftinteressene for å unngå overgroing og få holdt en stabil vegetasjons-sammensetning.

Forøvrig slutter friluftsnemda seg fullt og helt til de tiltak som er nevnt i rapporten.

SEKRETÆRS FORSLAG TIL VEDTAK ENSTEMMIG VEDTATT.

Friluftsnemda i Halden

Odvar Solheim
formann

T.E. Bergaust
sekr.

Landbruksnemnda i Halden		Fylkeslandbruksstyre	
Møte	Sak 22/1984.	Møte	Sak
Reg. nr.	Tidl. sak	Reg. nr.	Tidl. sak

Uttalelse til Halden Vassdragsforbund's Handlingsprogram for Haldenvassdraget - forslag til tiltak mot forurensninger.

Haldenvassdragets Vassdragsforbund har utarbeidet et handlingsprogram som innebærer en planmessig opptrapping av arbeidet med å begrense forurensningstilførslene til vassdraget. Foreliggende handlingsprogram er omfattende og omhandler forurensningsutviklingen i vassdraget, forurensende aktiviteter og forurensningsregnskap som bakgrunn for omfattende tiltak i framtiden.

Haldens nedslagsfelt til vassdraget er meget beskjedent i det totale bilde for vassdraget, og dets beliggenhet tilsier at eventuell forurensning belaster vassdraget i liten grad. En skal likevel ikke lete etter andre sydebukker i denne alvorlige situasjon for vassdraget, og det synes meget viktig å legge vekt på opplysnings- og holdningsskapende arbeid slik at både store og små forurenserer er seg sitt ansvar bevisst. Landbruksnemnda vil komme med enkelte kommentarer til de kapitler som angår landbruket.

Når det gjelder siloanlegg, hevdes det at det i Halden er 8 anlegg i nedslagsfeltet til vassdraget hvorav 6 har feil og mangler.

Fylkesmannens kontroll av disse anlegg 9/6 1982 viser imidlertid at det er 4 anlegg som har fått pålegg om å rette på feil og mangler. 2 av disse anlegg er tatt ut av bruk etter kontrolltidspunktet og de 2 gjenværende har utbedret feil midlertidig da de er under avvikling.

Når det gjelder utbedring av gjødsellagare, kan nevnes at antall bruk med husdyr har gått ytterligere ned etter 1982, og samtlige planer for utbedring av gjødsellagre som da gjenstår, er ferdig utarbeidet og for en stor del gjennomført. Det synes realistisk å regne med 2-3 mjølkeproduksjonsbruk i Haldens del av nedslagsfeltet til vassdraget i framtiden.

En vil også påpeke at foreliggende handlingsprogram stadig blander sammen arealer i det aktuelle nedslagsfelt og Haldens kommunes totale arealer - kun en meget liten del av Halden kommune dreneres til vassdraget.

Påstandene om resultatet av mekaniseringen i jordbruksdriften synes noe enkle. Fortsatt vil en pløye så seint som mulig om høsten med en rekke fordeler som det innebærer. Overgangen fra binderskur til skutresking har teoretisk utsatt skuronna.

Sign. Lbn

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

MØTEBOK

79)

Lbn./Fl.st.

Landbruksnemnda 1 Halden		Fylkeslandbruksstyra	
Møte	Sak 22/1984.	Møte	Sak
Reg.nr	Tidl. sak	Reg.nr	Tidl. sak

Side 2.

Det er en selvfølge at handelsgjødselforbruket har økt, men dette er i stor grad på grunn av redusert bruk av husdyrgjødsel i et distrikt hvor det har vært en meget drastisk reduksjon i husdyrholdet. Overoptimal gjødsling finner sted i beskjedent omfang, da gårdbrukeren er blitt stadig mer økonomisk bevisst i en tid med store kostnader og små marginer mellom tap og netto. I forhold til Haldens nedslagsfelt til vassdraget oversvømmes i perioder ganske omfattende arealer. Dette har sin bakgrunn i gjeldende tappereglement for Femsjøen. Reglementet går ut på å komme med på et visst nivå så fort som mulig etter flom, i stedet for å måtte forsøke å holde seg under et visst maksimum. Med større tappekapasitet inn i sjøen enn ut av sjøen vil dette medføre stor oversvømmingsfare, og dette vil forsterkes ytterligere dersom regulerings høyden oppover i vassdraget nå reduseres under den fornyede konsesjonsbehandling uten at tappereglementet for Femsjøen også forandres radikalt.

Av aktuelle tiltak er også nevnt krav om vårpløying av flomutsatte og sterkt hellende arealer. Dette er meget restriktivt særlig på de til dels meget stive leirjordsarealene i nedslagsfeltet som krever høstpløying og telegbearbeiding for å gi brukbart såbed etterfølgende år.

Permanent vegetasjonsdekke i dalbunner, på flomutsatte arealer og eventuelt langs vassdraget, vil likeledes få store konsekvenser for de berørte eiendommer. Flere av eiendommen har forholdsvis beskjedne innmarksarealer med mindre god arrondering. En ytterligere oppdeling og reduksjon av disse arealene, vil ha meget store negative økonomiske konsekvenser for de enkelte bruk.

De forslag til tiltak innenfor landbruksnæringen som er listet opp i handlingsprogrammet er meget omfattende, og det er med stor tilfredshet at landbruksnemnda registrerer tiltak nevnt, som de siste år er tatt i bruk og gjennomført av den praktiske utøver i næringen. Dette er bevis for at landbruksnæringens praktikere er kjent med forurensningsproblematikken og prøver å gjøre noe med dette både for sin egen del og for samfundet rundt seg. Som resursforvalter fra tidenes morgen ligger det prestisje i å fortsette dette ansvarsfulle arbeid, og ved bred opplysningsvirksomhet, økonomiske og forvaltningsmessige virkemidler vil gårdbrukerne ganske sikkert ta sin del av arbeidet med å beholde Femsjøen som en viktig mangesidig resurs også for framtidige generasjoner.

Vedtak: Landbruksnemnda anbefaler enstemmig ovenstående uttalelse til handlingsprogram for Haldenvassdraget der en har vurdert de forhold som angår landbruksnæringen.

Sign. Lbn.

Sign. Fl.st.

Utskrift sendt til

Rådmannskontoret
Formannskapet

Kallings

Halden kommune
Rådhuset
1750 Halden

Handlingsprogram for Halden vassdraget - uttalelse.

Innlandsfiskerikommisjonen har i møte 23. februar 1984 drøftet forslag til tiltak mot forurensninger og slutter seg enstemmig til det som fremgår av ovennevnte hefte.

Halden Innlandsfiskerikommisjon, 29/2-1984.

Inge Bjørkeng
formann

Inge Bjørkeng

MØTEBOK

Kommune	Styre, råd, utvalg m.v.	Møtested	Møtedato
HALDEN	HELSE RÅD	HELSE RÅDETS KONTOR	28. MAI 1984.
<p data-bbox="183 593 343 627">Sak nr.</p> <p data-bbox="183 660 311 705">28/84</p> <div data-bbox="989 403 1372 582" style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p>731.211.3</p> </div> <p data-bbox="335 571 1444 616"><u>UTTALELSE VEDRØRENDE HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET.</u></p> <p data-bbox="335 638 1220 683">Utsatt sak fra helserådsmøtet 11. april 1984.</p> <p data-bbox="335 683 845 728">Se saksframlegg sak 21/84.</p> <p data-bbox="335 784 470 817"><u>Vedtak:</u></p> <p data-bbox="335 851 1348 896">Helserådet tar kommunestyrets vedtak til etterretning.</p> <p data-bbox="335 896 1524 974">Vedrørende opplysningskampanje får administrasjonen i oppdrag å utarbeide et praktisk opplegg som forelegges på et senere møt.</p> <p data-bbox="335 974 766 1019">Vedtaket var enstemmig.</p>			
<p data-bbox="183 1971 239 2004">Sign</p> <p data-bbox="199 1982 558 2139"><i>W.O. Holm</i></p>		<p data-bbox="678 1971 853 2004">Utskrift sendt til</p> <p data-bbox="869 1993 1508 2150">Rådmannen i Halden Kontorsjef Vattekar Byveterinæren i Halden Fylkesmannen i Østfold Haldenvassdragets vassdragsforbund</p>	

Kommune	Styre, råd, utvalg m. v.	Møtested	Møte dato
HALDEN	HELSE RÅD	HELSE RÅDETS KONTOR	11. APRIL 1984.

Sak nr

21/84

Saksbehandler: G. Arvesen.

UTTALELSE VEDRØRENDE HANDLINGSPROGRAM FOR HALDENVASSDRAGET.

Fra kommunens sentraladministrasjon er oversendt til uttalelse et handlingsprogram for å bekjempe forurensning i Halden vassdraget. Handlingsprogrammet er utarbeidet av Haldenvassdragets vassdragsforbund. I dette vassdragsforbundet er som kjent alle kommuner langs vassdraget representert.

Halden helseråds spesielle ansvar i denne sammenheng er at Femsjøen er byens drikkevannskilde.

Handlingsprogrammet er en omfattende sak på ca. 60 sider. Det tar for seg alle typer forurensninger med en generell beskrivelse, redgjøring for de undersøkelser som er gjort, og forslag til bedring av forholdene.

Situasjonen i Haldenvassdraget er nå slik at man er alvorlig bekymret for de øvre sjøene i vassdraget, særlig Bjørkelangen. Andre vassdragsområder står idag på overgangen fra å være et begrenset påvirket vassdrag til å bli et begynnende problemvassdrag. Dette gjelder Skullerudsjøen og Rødnessjøen.

Syd for Rødnessjøen er problemene betydelig mindre, men man er redd for innpoding av ugressalger fra sjøene oppstrøms. Dette gjelder innsjøene Øymarksjøen, Aremarksjøen, Aspern og Femsjøen. Meget vesentlig er det derfor å holde tilførselen av nærings-salter, i særdeleshet fosfor, men også til en viss grad nitrogen, så lav som mulig. Dermed blir forholdene for de uønskede blågrønnalgene så dårlig som mulig.

I handlingsprogrammet redegjøres det for kommunenes bygging av renseanlegg. Disse vil rense boligkloakken for de tettere bebygde områdene. Dette arbeidet har kommet ganske langt, men noen områder gjenstår.

Spredt bebyggelse:

Boliger i spredt bebyggelse oppført etter 1972 er i hovedsak utstyrt med avløpsanlegg bygget etter forskriftene for spredt bolig og fritidsbebyggelse. Det samme gjelder boliger som etter 1972 har fått lagt inn vann og blitt utstyrt med sanitære installasjoner. I de siste årene har de fleste nybygg i områder uten kommunale ledninger blitt utstyrt med avløpsfrie klosett-løsninger. (Lukket tank eller biologisk toalett.)

Handlingsprogrammet oppfordrer myndighetene til å følge en restriktiv linje når det gjelder etablering av ny spredt boligbebyggelse i Haldenvassdragets nedslagsfelt. Spredt boligbebyggelse anbefales begrenset til å omfatte boliger tilknyttet stedbunden næringsvirksomhet.

(forts.)

Sign.

Utskrift sendt til

MØTEBOK

Kommune	Styre råd utvalg m.v	Møte led	Møte dato
HALDEN	HELSE RÅD	HELSE RÅDETS KONTOR	11. APRIL 1984.

Sak nr.
21/84

Uttalelse vedrørende Handlingsprogram for Haldenvassdraget.

(forts.)

Handlingsprogrammet har videre en grundig gjennomgang av landbruksvirksomheten i området og den forurensning dette gir. Resultatene av de undersøkelser som er foretatt viser at en stor del av forurensningen i vassdraget kommer fra jordbruket. Arbeidene for å redusere disse utslippene synes å være godt i gang.

Industri:

Haldenvassdragets nedslagsfelt har meget liten industri og utslipp fra bedriftene har neppe særlig betydning for vassdraget totalt sett. Bedriftene har også blitt pålagt rensetiltak.

Fosfatholdige vaskemidler:

Det viser seg at 10 - 15 % av total mengde fosfor kommer fra vaskemidlene. I praksis er denne prosenten større fordi dette fosforet finnes i en form som er lett tilgjengelig for algeproduksjon. Handlingsprogrammet anbefaler derfor tiltak som i størst mulig grad vil stimulere overgangen til fosfatfrie vaskemidler.

Forslag til uttalelse:

Halden helseråd vil fullt ut støtte det handlingsprogram som er utarbeidet for å redusere forurensningen av Haldenvassdraget. Helserådet vil oppfordre kommunens folkevalgte organer til på nytt å vurdere om det ikke vil være riktig å sette forskriftene om utslipp fra boliger og fritidsbebyggelse i kraft også for eksisterende bebyggelse i femsjøens nedslagsfelt.

Helserådet vil sterkt anbefale at Halden kommune forsøker å få de andre kommunene i nedslagsfeltet med på et reklameforbud imot fosfatholdige vaskemidler. Informasjon og frivillig overgang har vist seg lite effektivt i praksis.

Erfaringer fra "Mjøsaksjonen" tilsier at dette ikke burde være noe problem, særlig tatt i betraktning at man her i området generelt har et meget "bløtt" drikkevann.

Vedtak:

SAKEN UTSETTES

Helserådsmedlemmene var enstemmig.

Sign.

Asst. (11)
Hokoy *Carl*

Utskrift sendt til